

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNİN
BENLİK SAYGISI ve BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE BOYRAZ

MALATYA-2019

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ARKADAŞLIK İLİŞKİSİNİN
BENLİK SAYGISI VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve BOYRAZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇIRAK

Malatya-2019

KABUL SAYFASI

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇIRAK'ın danışmanlığında, yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "Lise Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkisinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Merve BOYRAZ

ÖNSÖZ

Ergenlik dönemi insan hayatının en dikkat çekici dönemlerinden birisidir. Yeni bir kimliğin oluşmaya başladığı, değer yargılarının yeniden oluşturulduğu bu dönemde ergen ileriye dönük büyük umutlar taşımaktadır. İdeallerin yoğun olduğu bu dönemde hayattan çok şey bekleyen ergen, istek ve arzularını elde etme, düşünce ve ideallerini gerçekleştirme ve ümitlerine kavuşmada pek çok güçlükle karşılaşmakta, zaman zaman ümitsizliğe düşmektedir.

Akranlar bütün bu noktalarda bir teselli ve ümit kaynağıdır. Maddî ve manevî pek çok arzu, istek ve ihtiyacı olan ergen bunları elde etmede arkadaşlarını rol model olarak almakta ve akranlarına danışmaktadır. Bütün bunlar ergenlerin akranlarıyla arkadaşlık ilişkisi kurmasıyla başlar. Bu arkadaşlık ilişkisi ne tür değişkenlerle ilişkili olduğunu incelemek ergenlerin arkadaşlarıyla kurduğu ilişkileri anlamamızı kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Bu çalışmada, ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ile benlik saygısı ve çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bu araştırmanın planlanıp gerçekleştirilmesinde ilgi ve yardımlarını gördüğüm, kıymetli fikirleri ve yapıcı eleştirileriyle yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇIRAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında gelişmemi sağlayan ve üzerimde büyük emekleri olan anabilim dalındaki diğer hocalarım Sayın Prof. Dr. Mustafa KUTLU'ya, Sayın Doç. Dr. Özcan SEZER'e, Sayın Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM'a, Sayın Doç. Dr. Emine DURMUŞ'a, Sayın Doç. Dr. Abdullah ATLI'ya ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ'a saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Jüride bulunarak olumlu eleştirileri ve yönlendirmeleriyle araştırmama son şeklini vermeme katkı sağlayan Prof. Dr. Meral ATICI'ya saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Yoğun iş yüklerine rağmen tez çalışmam süresince verdiği destek ve motivasyon için Arş. Gör. Ezgi SUMBAS'a ve destek veren diğer araştırma görevlisi

arkadaşlarımın teşekkür ederim. Çalışmanın istatistiksel kısmında yardımlarını esirgemeyen Uzm. Dr. Hasan Nadir RANA'ya teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bütün başarıları elde etmemde çok büyük emekleri olan, benden desteklerini hiçbir zaman esirgememiş ve yüksek lisans eğitimine başlamama vesile olan sevgili annem Demet ATAY'a ve babam Nevzat ATAY'a yürekten teşekkür ederim. Hayatımın iki önemli değeri olan bilgi ve birikimini esirgemeyen sevgili abim Dr. Emre ATAY'a ve biricik kardeşim Yaşar ATAY'a ve diğer aile bireylerime teşekkür ederim.

Çalışmam süresince benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli eşim Levent BOYRAZ'a ve varlığıyla beni motive eden canım oğlum Ahmet Tuğrul BOYRAZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Merve BOYRAZ

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ARKADAŞLIK İLİŞKİSİNİN BENLİK SAYGISI VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

BOYRAZ, Merve

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇIRAK

Kasım-2019, 69 sayfa

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisi ile benlik saygısı ve bazı değişkenlerin ilişkisinin incelenmesidir.

Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi 2018-2019 eğitim öğretim yılı II. döneminde Malatya il merkezinde ve ilçelerinde bulunan 7 farklı lisenin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören 555 öğrenciden oluşmaktadır. Demografik verilerin toplanabilmesi için ‘Kişisel Bilgi Formu’, ergenlerin akran ilişkilerini incelemek amacı ile Kaner (2000) tarafından geliştirilen ‘Akran İlişkileri Ölçeği’, benlik saygılarını inceleme amacı ile ‘Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’ kullanılmıştır. Verilerin analizinde iki grubun ortalamalarını karşılaştırmada Mann-Whitney U testi, 3 ve daha fazla gruplu karşılaştırmalarda ise nonparametrik varyans analizi Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Arkadaşlık ilişkisi puan ortalamaları ile benlik saygısı puan ortalamaları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Spearman Sıra Farkları Korelasyon hesabı yapılmıştır.

Öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanı cinsiyete ve ekonomik duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanı sınıf düzeylerine, anne-baba eğitim düzeylerine ve anne-baba tutumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna karşılık, anne-baba tutumu ve anne eğitim düzeyi değişkenlerine göre arkadaşlık ilişkileri ölçeğinin bazı alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Benlik saygısı puanı ve bağlılık alt boyutu puanı ile arkadaşlık ilişkileri toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Benlik saygısı puanı ve sadakat alt boyutu ile kendini açma alt boyutu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, arkadaşlık ilişkisi, benlik saygısı, akran ilişkileri

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE FRIENDSHIP RELATIONSHIP OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF SELF-RESPECT AND SOME VARIABLES

BOYRAZ, Merve

**MSc, Inonu University, Institute of Educational Sciences
Guidance and Psychological Counseling**

Thesis Advisor: Assistant Prof. Yüksel ÇIRAK

November-2019, 69 pages

The aim of this study is to investigate the relationship between high school students' friendship and self-esteem and some variables.

The research is relational survey model. The sample of the study consists of 555 students in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of 7 different high schools in Malatya city center and districts in the second semester of 2018-2019 academic year. Personal Information Form was used to collect demographic data. The Peer Relationship Scale developed by Kaner (2000) was used to examine the peer relationships of adolescents. The Rosenberg Self-Esteem Scale was used to examine self-esteem. In the analysis of the data, Mann-Whitney U test was used to compare the averages of two groups, and nonparametric variance analysis Kruskal-Wallis H test was used in comparisons with three or more groups. Spearman Rank Differences Correlation Calculations were performed to determine whether there was a relationship between the mean scores of friendship and self-esteem.

The friendship relationships of the students showed that significant differences according to gender and economic situation. There was no significant difference between the students' friendship relations, class levels, parental education levels and parental attitudes. On the other hand, there was significant difference in some sub-dimensions of the friendship relationship scale according to the parental attitude and mother education level variables. It was found that there was a significant positive relationship between self-esteem commitment and subscale scores. There is a negative correlation between self-esteem and loyalty sub-dimension and self-opening sub-dimension.

Key words: High school students, friendship, self-esteem, peer relationships

İÇİNDEKİLER

KABUL SAYFASI	iii
ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Araştırmanın Soruları.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II.....	7
GENEL BİLGİLER	7
2.1. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri	7
2.2. Ergenlik Döneminde Gelişim.....	8
2.3. Ergenlikte Arkadaşlık İlişkileri ve Arkadaşlık İlişkilerinin Önemi	10
2.3.1. Gelişimsel Olarak Arkadaşlık İlişkileri.....	13
2.3.2. Arkadaşlık İlişkisinde Ebeveynleri Rolü.....	14
2.4. Ergende Psikolojik Uyum	15
2.5. Benlik Kavramı	16
2.5.1. Benlik Saygısı	17
2.5.2. Ergenlikte Benlik Saygısı.....	19

2.6. İlgili Araştırmalar.....	22
2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	22
2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	27
BÖLÜM III	29
YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Modeli	29
3.2. Evren ve Örneklem	29
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	30
3.3.1. Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ).....	30
3.3.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	32
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	32
3.4. Veri Toplama Yöntemi	32
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	33
BÖLÜM IV	35
BULGULAR.....	35
BÖLÜM V	47
TARTIŞMA,SONUÇ ve ÖNERİLER	47
5.1.Tartışma.....	47
5.2. Sonuç.....	52
5.3. Öneriler	53
KAYNAKLAR	54
EKLER.....	67
Ek1.....	67
Ek2.....	68
Ek3.....	69

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları	35
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları	35
Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları	36
Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Algılanan Anne ve Baba Tutumlarına Göre Dağılımları	36
Tablo 4.5. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımları	37
Tablo 4.6. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Arkadaşlık ilişkisinin Cinsiyet Değişkeni ne Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	38
Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskall Wallis Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.8. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskall Wallis Testi Sonuçları.....	41
Tablo 4.9. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskall Wallis Testi Sonuçları.....	42
Tablo 4.10. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskall Wallis Testi Sonuçları.....	43
Tablo 4.11. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskall Wallis Testi Sonuçları.....	45
Tablo 4.12. Arkadaşlık İlişkisi ve Benlik Saygısı Arasındaki Korelasyon.....	46

KISALTMALAR LİSTESİ

AİÖ	: Akran İlişkileri Ölçeği
Akt.	: Aktaran
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
İd	: Alt benlik
RBSÖ	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
vb.	: Ve benzeri
vd	: Ve diğerleri
WHO	: World Health Organization

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsanların varlığını sürdürebilmek için iletişim kurmaları gerekmektedir. İletişim, insanlar için önce varoluşunun, daha sonra sosyal ve kültürel varlık olarak yaşadıkları çevreyi anlamlandırmanın ve bu çevrede yer edinmesinin temelini oluşturmaktadır. İnsanın yaşamında genişçe yer kaplayan iletişim “iki kişi arasındaki anlam alışverişleri” biçiminde tanımlanmıştır (Cüceloğlu, 2002). İletişimi daha kapsamlı olarak tanımlamak gerekirse, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak birçok etkinlikleri kapsadığını görmek mümkündür (Dökmen, 2002). İletişimin zeminini ilişkiler oluşturmaktadır. İlişki kavramı ise daha genel bir kavram olup, iletişim ve etkileşim kavramlarını içerir. İletişim olmadan ilişki ve etkileşim kurmak söz konusu olamaz. İnsanlar iletişim yoluyla diğer insanlarla, doğayla ve toplumla etkileşime girer ve böylece daha büyük bir bağlam olan ilişkiyi oluşturmuş olurlar. İlişkilerin başlıca çeşitleri aile ilişkileri, arkadaş ilişkileri ve romantik ilişkiler olabilir (Kaya, 2010).

Ergenlik dönemi arkadaşlık ilişkisinin arttığı aile bağlarının esnetildiği bir dönemdir. Bu dönemde ergenler için akranlarının kabulü önemli bir faktördür. Ergenlerin bireyselleşmesinde ve kendini bağımsız hissetmesinde, ait olduğu akran grubunun da katkıları vardır. Ergenler kendi akran grubuyla vakit geçirdikçe sosyalleşme, kendine güven ve bağlılık gibi özelliklerini de güçlendirmektedir. Bu bakımdan ergenlerin arkadaşlık ilişkisi kurması, topluma açılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca arkadaşlık ilişkileri ergenin kimliğinin oturmasına katkı sağlayacağı gibi, daha iyi arkadaşlık ilişkileri kurması da kimliğini geliştirmesine destek olacaktır (Bayhan ve Işıtan, 2010).

Ergenlik döneminde arkadaşlık çeşitli boyutlar kazanmıştır. Bu dönemde ergenler yakın ilişkiler, geniş gruplar ve bireysel dostluklar olmak üzere üç gruptan oluşan arkadaşlıklar kurmaktadır. Ergenler için bu üç grup da önemli bir yere sahiptir ama bu gruplardan en özeli bireysel dostluklardır. Ergenler dostlarının her zaman yanında olmasını, sadık olmasını, ne zaman başları sıkışsa dostlarının yardım etmesini beklemektedir. Ergenlerin arkadaşlığa bakışı çocukluk dönemine göre değişmiştir. Ergen arkadaşlığa bağlılık, sadakat, dürüstlük, sevgi ve sırdaşlık gibi anlamlar yüklemiştir (Kahraman, 2008).

Bütün ergenler beraber oynayabilecekleri ve özel sohbet edebilecekleri arkadaşlara gereksinim duymaktadırlar. Akranları tarafından sevilerek saygı görmek ergenin benlik saygısının artmasında önemlidir. Ergenler arasında arkadaşından kabul görmeyen kişi, kendisini reddedilmiş ve izole edilmiş hissetmektedir. Bir ergenin kendisini algılaması büyük oranda diğer arkadaşlarının ona nasıl davrandıkları ile ilintili olduğundan başkasından aldığı olumsuz mesaj onun benlik saygısını doğrudan etkilemektedir (Csóti, 2001). Arkadaşlıklar, ergenlerin toplumsallaşma süreci içinde etkili bir öğedir. Akranlar bireye kılavuz olarak, örnek oluşturabilecek davranışlarla gençteki kişiliği, benliği ve benlik saygısını biçimlendirmektedir (Durmaz, 2008).

Benlik kavramı, bireylerin kendilerini algılama ve değerlendirmelerine ilişkin görüş şeklinde açıklanırken, benlik saygısı yani özsaygı ise bireylerin, benliklerini beğenme dereceleri olarak değerlendirilmektedir (Kulaksızoğlu, 1999). Birçok toplumda çocuğun sosyal ilişki içinde olması okul, aile ve yakın çevresinin işbirliğiyle sürdürülmüş sosyal etkileşimle oluşturulmaktadır. Erken yaşlarda akranlar arasındaki sosyalleşme, ergenlik döneminde çocuğun benlik saygısını geliştirdiği görülmüştür (Kulaksızoğlu, 1999). Kendine ilişkin pozitif fikre sahip ergenin benlik saygısının da yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde aile de önemli bir rol oynamaktadır. Ergenlik döneminde kurulan arkadaşlıklar kişilik gelişimleri açısından anlayışlı, demokratik, birbirlerini seven sayan aile ortamında yetişmeleri önemlidir. Ama ergenlerin ebeveynleri tarafından reddedilmesi ve baskı görmesi, sorun çözmede başarısız olmasına, sosyal ilişkilerde sorunlar yaşamasına, çekingen ve kaygı düzeyinin yüksek olmasına neden olmaktadır (Yörükoğlu, 2002). Ergenlere karşı gösterilen anne-baba tutumu, ergenin

kişilik gelişimini ve duygusal yapısını etkilediği gibi akran ilişkilerini ve sosyal çevreyle olan ilişkisini de etkilemektedir. Ergenin büyüdüğü ailede kurulan sağlıklı olmayan ilişkiler, ergenlerin arkadaşlık seçimini olumsuz etkiler ve davranışsal sorunlar yaşamalarına sebep olabilir. Aile ortamı demokratik ve hoşgörülü olan ergenlerin öz güvenlerinin yüksek olması ve kendilerini aile ortamında daha iyi ifade edebilmeleri beklenmektedir. Aile ortamının kazandırdığı bu özellikler arkadaşlık ilişkilerinin güçlü olmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla ergenlerin arkadaşlık kurmasıyla kimlik gelişimi olumlu yönde etkilenir ve ergenler kendini güçlü hissedebilir (Kulaksızoğlu, 1999).

Ergenler arkadaşlık ilişkilerini kurarken bu ilişkide cinsiyet önemli bir yer tutmaktadır. Kız çocukları en iyi tek bir arkadaşına yönelip, mahrem konulardan bahsedebilir, arkadaşına ait kişisel bilgileri bilebilir ve duygusal paylaşımlar yapabilir. Erkek çocuklar ise çoğunlukla yaş bakımından heterojen olabilecek daha kalabalık akran grubuyla vakit geçirebilir ve belirli bir işi, faaliyeti birlikte yapabilir ya da birlikte oyun oynayabilirler. Aynı cinsle kurulan arkadaşlıklarda arkadaşlık daha mahrem ve yeri doldurulamaz görülmekte ve arkadaşlardan yüksek sadakat ve bağlılık beklenmektedir (Erwin, 2000). Cinsiyete göre farklılaşmalar karşı cinsle arkadaşlığı zorlayabilir. Montemayor ve Van Komen'e (1985) göre, ergenlerin sosyal ilişkilerinde lise yılları boyunca ciddi cinsiyet ayrımı vardır ve bu bölünme ergenliğin son dönemlerinde azalmaktadır (Akt. Erwin, 2000).

Sosyo-ekonomik durum arkadaşlık ilişkilerini dolaylı da olsa etkilemektedir. Yoksulluk ve ailenin kalabalıklığı sosyal ilişkiler için uygun fırsatlar sağlayabilir ama elverişsiz koşullar olunca ters sonuçlar da doğabilir. Sosyal sınıf, ergenlerin sosyalleşme çabalarında farklılıklar oluşturması nedeniyle arkadaşlık ilişkisinde önemli rol oynayabilir (Erwin, 2000). Yüksek gelirli ailede yetişen ergenlerin düşük gelirli ailede yetişen ergenlere göre sosyal etkinliklere katılma ve arkadaşlarıyla zaman geçirme imkanı daha fazla olabilmektedir (Dinçer, 2008).

Ergenlerin sosyal gelişimi için arkadaşlık ilişkilerine ihtiyacı vardır. Ergenlik döneminde kurulan arkadaşlık ilişkileri ergenlerin kişilik gelişimini etkilemektedir. Ergenler arkadaş ortamında kendilerini daha iyi hissetmekte ve bu arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısına etkileri olduğu düşünülmektedir. Arkadaşlık ilişkisi hayatımızda önemli bir role sahipken, arkadaşlık ilişkisinin ne tür değişkenlerle ilişkisi olduğu merak edilen

bir konudur. Bu çalışma ile lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısı ve cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve anne baba tutumları ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın temel problem cümlesi, lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisi ile benlik saygısı ve cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne-baba tutumu arasında nasıl bir ilişki vardır? şeklindedir. Bunun için aşağıdaki sorulara yer verilmiştir:

1.1.2. Araştırmanın Soruları

1. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ile **benlik saygısı** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, **cinsiyete** göre farklılık göstermekte midir?
3. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, **sınıf düzeyine** göre farklılık göstermekte midir?
4. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, **ekonomik duruma** göre farklılık göstermekte midir?
5. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, **anne eğitim durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
6. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, **baba eğitim durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
7. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, **anne-baba tutumuna** göre farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

İnsan yaşamında önemli bir dönem olan, bunalımlar ve zorluklarıyla bilinen dönem, ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemi, kişiliğin, benliğin, benlik saygısının gelişiminin gündeme geldiği bir dönemdir. Benlik saygısı kişilerin kendilerini değerlendirme sonucunda benlik kavramını onaylaması sonucu doğan beğeni durumlarıdır. Bu araştırmanın temel amacı lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileriyle benlik saygısının, cinsiyetin, sınıf düzeyinin, anne baba tutumunun, anne eğitim düzeyinin, baba eğitim düzeyinin ve ekonomik durumun ilişkisini incelemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir sınıfta öğrencinin olumlu tutumları ve davranışları sayesinde arkadaşlık kurulmak istenen yıldız öğrenciler, saldırgan davranışları yüzünden reddedilmiş öğrenciler, çekingen davranışı yüzünden ihmal edilmiş öğrenciler olabilmektedir. Atılgan davranışlar küçük yaştan itibaren aile içinde gelişmesiyle birlikte, arkadaş ilişkisine etki etmesi öğrencinin mutlu olması açısından önemlidir (Deluty, 2004). Öğrencinin kendisiyle ve arkadaşıyla ilgili pozitif yönlerini fark etmesi ve bu pozitif yönleri arkadaşlarına ifade etmesi onların benlik saygısını arttırmakta önemli bir faktör olmuştur (Csóti, 2001). Bu araştırma arkadaşlık ilişkileriyle benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarma açısından önemlidir.

Ergenlik döneminde ergenler için en önemli ihtiyaç arkadaş grubudur. Ergenler, kendilerini özgürce ifade ettikleri, bağlandıkları ve güvenebildikleri bir arkadaş ortamı olsun isterler. Ama bu arkadaşlık ilişkilerini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır; cinsiyet, beden imajı, benlik algısı, ekonomik durum gibi faktörler arkadaşlık ilişkilerini etkilemektedir. Bu araştırma ergenlerin arkadaşlarıyla kurdukları ilişkilerin düzeyini ve arkadaşlık ilişkilerinde benlik saygısı, ekonomik durum, cinsiyet, sınıf düzeyi ve ebeveyn tutumuyla ilişkisini belirlemek açısından önemlidir. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi konulu bu araştırma; arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısı, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve anne-baba tutumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılacak öğrencilerin veri toplama araçlarını (Kişisel Bilgi Formu, Akran İlişkileri Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği) gönüllü ve samimi biçimde cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Malatya ilinde Milli Eğitime bağlı çeşitli liselerde eğitimlerine devam eden 9.,10.,11 ve 12. sınıf öğrencilerinden araştırmaya katılan öğrencilerle sınırlıdır.
2. Bu araştırmada toplanan veriler, 'Kişisel Bilgi Formu', 'Akran İlişkileri Ölçeği', ve 'Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği' ölçme araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Arkadaşlık: Aileden sonra yaşamın her döneminde gerekli olan, iletişim gruplarının tüm özelliklerini kapsayan, ortak davranış ve tutumların paylaşıldığı, yeni davranış ve tutumların oluşturulduğu en küçük toplum birimidir (Köknel, 1998).

Benlik Saygısı; Benlik saygısı "bireyin kendisi ile ilgili yaptığı, sonrada bunu alışkanlıkla benimsediği değerlendirmeler" şeklinde tanımlanır (Çankaya, 2007). Rosenberg (1965) ise benlik saygısını, kişinin kendine karşı istenen ve istenmeyen tutumları olarak ifade etmiştir.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, araştırma ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir ve araştırmaya benzer diğer araştırmalardan bazıları özetlenmiştir.

2.1. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Ergenlik (adolescence) Latince’de büyümek ve olgunlaşmak anlamında olup, bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçmek üzere bulunduğu bir geçiş evresidir (Jersild, 1971). Bu kelime bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir ve günümüzde, “bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişme evresi” olarak da tanımlanmaktadır. Hayata çok yönlü hazırlanma, fırtına ve bunalım devresi denilen ergenlik, biyolojik-psikolojik-zihinsel-sosyal olarak bir gelişim ve olgunlaşmaların yer aldığı çocukları gelecek yaşantısına hazırlayan çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş devresidir (Yavuzer, 2001).

Sürekli bir gelişme ve değişme içinde olan insan hayatında ergenlik, çocuğun gelişmesinin ve olgunlaşmasının devam ettiği bir süreçtir ve bu süreçte her bir evre kendinden önce gelene dayanmaktadır. Ergenlik kavramı gerek tanımı gerekse gruplandırma ve yaş aralığı olarak toplumdan topluma ve dönemden döneme değişik yaklaşımlarla ele alınmıştır. Ergenliğin ne zaman başlayıp ne zaman bittiği hususunda net bir ayırım yoktur. Ergenlik döneminin başlangıcı- bitişi tartışmalı ve değişik olup ergenliği 12-18 ile sınırlayanlar,12-21, 13-15/21, 12-14/21 yaş arasını ergenlik dönemi olarak belirtenler de bulunmaktadır (Atkinson, Atkinson ve Hilgard, 1995; Yörükoğlu, 2002; Yavuzer, 2001; Altinköprü, 2000).

Kulaksızoğlu’nun (1999) yapmış olduğu tanıma göre ergenlik, kişide beden olarak büyüme, "hormonal-cinsel-sosyal-duygusal-kişisel ve zihinsel değişme" gibi gelişmenin görüldüğü, puberte ile başlayıp beden olarak büyümenin sonlandığı düşünülen özel bir dönemdir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre ise ergenlik 10-24 yaş (WHO, 2009); UNICEF'e göre 10-19 yaş (Unicef, 2013); BM'ye göre ise 15-24 yaş aralıklarında değerlendirilir (Bayhan, 2015).

Gençlik (ergenlik) çağı çocukluğun son dönemi ile başlayıp buluş, ergenlik, ön erişkinlik dönemlerini içerir. Bütün bunlar gencin içinde yaşadığı kültürel çevrenin etkisi altında değişik biçimlerde oluşur. Bedensel gelişimin ve değişimin ağırlık kazandığı ön erişkinlik ve erenlik dönemleri, içinde yaşanılan doğal çevre, toplumsal, ekonomik ve kültürel nedenlerin etkisi altında farklılıklar gösterir (Köknel, 1998; Yavuzer, 2001; Ekşi, 2003). Ergenlikle ilgili her ne kadar yaş belirtilmişse de bu dönemlerden kız ve erkekler aynı yaş sınırları içinde geçmezler. Bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimi bireysel ve cinsel yapıya göre değiştiği gibi, içinde bulunduğu coğrafi, sosyal, ekonomik ve kültürel şartlara göre de değişebilmektedir (Kulaksızoğlu, 1999; Yörükoğlu, 2002).

Ergenlik dönemi süresince ergende kazanılması beklenen bazı gelişim özellikleri bulunmaktadır. Yavuzer'e (2014) göre bu gelişimsel hedefler;

- 1) Bağımsızlık kazanması,
- 2) Kendine özgü kimliğini geliştirmesi,
- 3) Kendini motive etme becerisini kazanması,
- 4) Değer yargısını belirlemek ve seçilmiş değere bağlı kalmak için yeteri kadar öz denetimi geliştirmesi,
- 5) Ayrı bireyler olarak başkasının duygularını ve düşüncelerini anlaması ve paylaşması,
- 6) Cinsel kimliğini kazanması,
- 7) Yeni edinilmiş zihinsel becerisini geliştirmesi,
- 8) Yaşlılarıyla iyi ilişki geliştirmesidir (Yavuzer, 2014).

2.2. Ergenlik Döneminde Gelişim

Ergenliğin gelişim evreleri, bedensel ve cinsel gelişim, sosyal gelişim ve duygusal gelişim olarak incelenmiştir.

Bedensel ve cinsel gelişim: İnsan bedeninin biçim ve boyutlarındaki değişiklikler ve bunun temelinde yatan kimyasal ve fizyolojik süreçler hayat boyu sürmektedir. Çocukluğun son döneminde başlayan biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin en fazla hissedildiği dönem ergenlik dönemidir (Adams, 1999). Ergenlik döneminin başlarında karşı cinse ilgi söz konusudur. Lazarsfeld'e göre ergenliğin başlarındaki fiziksel arzular, bir süre sonra fiziksel arzuya ilişkili olmayan cinsel yakınlığın sadece ikinci derece önemli olduğu sosyal ilişkiye dönüşür; ergenliğin sonunda ise cinsellik ile derin sevginin bağdaştırıldığı olgun ilişkiye geçilir (Akt. Onur, 1987).

Sosyal gelişim: Sosyalleşme, bireyin ya da çocuğun toplumun etkin bir üyesi haline getirilmesi, ailesinin, akranlarının ve komşuluk düzeyinin, içinde yaşadığı mekan ve devletin bir parçası olduğunu öğrenmesidir. Sosyalleşme tek yönlü bir etkileşim değil; çocuk ve onu yetiştiren arasında aktif bir etkileşimdir. Bu noktada çocuğun sosyalleşmesi ailede öğrenmekle olabileceği gibi, çocukların birbirlerinin davranışlarını gözlemleyerek de olabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000). Bir anlamda sosyal olgunlaşma da diyebileceğimiz sosyalleşme doğumla birlikte başlayan, hayat boyu devam eden ve zamanla kazanılan bir durumdur. Büyüme çağında olan çocuk çevresindekilerle etkileşim kurarak onların benzeyen davranışlar sergileyecektir. Ergenlik döneminde ise sosyal gelişimde farklılıklar olmakla birlikte ergenler kendilerini yetişkin hayatına ve sorumluluk almaya hazırlanmaktadır. Ergenler için toplum tarafından benimsenmek, toplumda istenen bir yere sahip olmak, diğer insanlarla sağlıklı ve dengeli iletişim kurmak ön plana çıkmaktadır. Toplumda kabul görmek için ergenlerin en büyük desteği arkadaş grubudur, arkadaş grubu aileden daha önemli hale gelmektedir. Ergenler bu dönemde fiziki değişimlerini tartışabileceği, duygusal durumlarını paylaşabileceği arkadaşları olsun isterler. Bu sayede kendilerini tanıyarak başkalarını anlama fırsatı yakalayabilirler. Ergenler için arkadaşlarının görüşleri ailesinin görüşlerinden daha önemlidir. Ama ergenlerin ailesi ile olan iletişimi, sosyalleşme sürecinde önemli bir etkidir (Köknel 1999, Kulaksızoğlu 2004, Nar 2006).

Duygusal gelişim: duygu; “insanda iç ya da dış etkenler sonucunda şuurlu bir katkı olmadan ortaya çıkan, hoşya giden veya gitmeyen yaşantılar oluşturan ruhsal bir durum” olarak ifade edilmektedir (Peker, 2003). Ruhsal değişimler için hissedilen duygu,

hayatın değişik dönemlerinde ve yaşanan olaylara göre farklılıklar göstermekte ve kişiden kişiye değişebilmektedir.

Ergenlik döneminde hızlı bir değişim ve gelişim sonucu ergen tamamen farklı bir kişiliğe bürünmektedir. Bedensel gelişmelerle birlikte zihinsel gelişmede olduğu gibi duygularda da belirgin bir artış görülür. Çocukluk döneminin aksine ergenlik döneminde duyguların açığa vurulmadığı ve gizlendiği görülür. Ergenliğin ilk yıllarında duyguların yoğunluğu ve bu duyguların dışa yansıtılmasında, ifade edilmesinde farklılıklar ve istikrarsızlıklar görülmüştür (Baymur, 2004).

2.3. Ergenlikte Arkadaşlık İlişkileri ve Arkadaşlık İlişkilerinin Önemi

Çocuklar ilkokulun başında akranlarına duyarsız olmasına rağmen, ilkokulun sonlarında çocukların, başkalarının kişisel niteliklerini fark etmeye ve takdir etmeye başladıkları görülmüştür (Şakiroğlu, 2016). Özellikle çocukluk ve erken yaş döneminde, arkadaş ilişkileri, çocukların işbirliği, fedakarlık ve empati gibi sosyal beceriler geliştirmelerine katkıda bulunmaları nedeniyle önemlidir. Benzer şekilde, Rubin, Chen, Complan, Buskirk ve Wojslawowicz (2005), akranlar ve akran etkileşiminin, özellikle çocukluğun ilk yıllarında kendini geliştirmede önemli bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Piaget akran etkileşiminin, çelişkili fikirleri ve yorumları analiz etmek, farklı bakış açılarını tartışmak ve başkalarının düşüncelerini kabul etmek veya reddetmek için bir bağlam sağladığını öne sürmüştür (Rubin, Chen, Complan, Buskirk ve Wojslawowicz, 2005). Piaget gibi, Sullivan (1953) arkadaş ilişkilerinin karşılıklı saygı, eşitlik ve karşılıklılık getirdiğini belirtmiştir (Akt. Öztürk, 2016).

Ergenlik dönemi, bireylerin kendi sınırlarını test ettikleri, kendilerine has kimlik belirleme gayreti içine girdikleri, yaşam hedefi oluşturup yaşamı sorguladıkları bir dönemdir. Bu dönemdeki ergenler, anne-baba ile bağlarını koparma gayreti içerisine girmektedirler. Duyguların çok değişken olduğu bu dönemde ergenlerin hayatında ön planda olan kişiler aileleri değil, şüphesiz akranlarıdır (Demir, Kutlu ve Erdoğan, 2016). Dolayısıyla ergenler özellikle bu dönemde sıklıkla akranlarıyla vakit geçirmek istemektedirler.

Ergenler için bu dönemde ait olma duygusu çok önemlidir. Ergenler kendilerine yakın hissettikleri gruplara dahil olurlar. Steinberg (2007), ergenlerin bu grupları seçerken kendilerine benzer özelliklerde olan bireylerle birlikte olmayı tercih ettiklerine dikkat çekmiştir (Akt. Karabekiroğlu, 2014). Sonuç olarak ergenlik döneminde arkadaşlık kurmak önemlidir ve aileden çok arkadaşlarla vakit geçirmek söz konusudur.

Arkadaşlık, samimiyet, dostluk gibi kaynakların değişimini içeren iki birey arasında gönüllü ve samimi bir bağlılık olarak tanımlanmaktadır (Özen, Sümer ve Demir, 2010). Arkadaşlıklar, bireylerin ergenlik gibi önemli gelişimsel geçişler sırasında psikolojik ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur. Ergenlikte, bağlılık, prososyal davranış, sosyal kaygı ve ebeveyn ilişkilerinin kalitesi gibi bir takım faktörlerin arkadaşlık ilişkisini etkilediği bulunmuştur (Markiewicz, Doyle ve Brendgen, 2001; Vernberg, Abwender, Ewell ve Beery, 2004).

Yapılan araştırmalar, arkadaşlık ilişkisinin kendine değer, sosyal yetkinlik, bilişsel ve sosyal gelişim ve psikososyal uyum üzerinde bir etkisi olduğunu göstermiştir (Bagwell, Bender, Andreassi, Kinoshati, Montarello ve Muller, 2005; Rubin, Chen, Complan, Buskirk ve Wojslawowicz, 2005). Demir, Özdemir ve Weitekamp'ın (2007) üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada arkadaşlıkların, psikolojik uyumla güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu, en iyi arkadaşların üniversite öğrencilerinin refahına katkıda bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Arkadaşlık ilişkisi üzerine yapılan çok sayıda araştırma, olumlu arkadaşlık sonuçlarının, geç ergenlerde ve genç erişkinlerde duygusal düzenleme ve yaklaşım, temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması, kişilik ve kimlik oluşumu ve sosyal beceriler ile ilişkili olduğunu göstermiştir (John ve Gross, 2004; Marshall, 2001). Jensen-Campbell ve arkadaşlarının (2002) yaptığı araştırmada, arkadaşlık ilişkisinin dışa dönüklük ve anlaşılabilirlikle pozitif olarak ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, olumlu arkadaşlık deneyimlerinin memnuniyetle, destekle ve samimiyetle pozitif olarak ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Son olarak cinsiyet, hem bağlanma stillerini hem de arkadaşlık ilişkisini etkilemiştir. Arkadaşlıklar her iki cinsiyet için eşit derecede önemli olsa da, erkekler daha özerk olmak için sosyalleşirken, kadınlar daha fazla ilişki odaklı olmak için sosyalleşmişlerdir. Kızların, arkadaşlarına erkeklerden daha fazla bağlı olduğu; akranlarına bağlılığının, ebeveynlerine bağlanma ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiye

aracılık ettiği, erkekler için böyle bir sonucun elde edilmediği ortaya konulmuştur. Ayrıca, erkekler yakın bağlanma gereksinimini kadınlardan daha fazla reddetmektedir (Ma & Huebner, 2008).

Demir, Kutlu ve Erdoğan'ın (2016) ergenlerin akran ilişkilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve algılanan akademik başarıyla ilişkisini inceledikleri araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre; kız öğrencilerin akran ilişkileri puanı erkek öğrencilerin akran ilişkileri puanından yüksektir. Ergenlerin akran ilişkileri ile algılanan akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin buldukları sınıf düzeyiyle akran ilişkisi puanı aralarında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlerin ebeveynleriyle geçirdikleri zamana kıyasla yaşlılarıyla iki kat daha fazla zaman harcadıkları görülmektedir. Sadece akranlarla harcanan zaman miktarı değişmez, aynı zamanda bu etkileşimlerin niteliği de değişir. Etkileşimin niteliğindeki bu değişiklik, ergenlerin yaşamlarındaki diğer alanlar için önemli sonuçlar doğurur. Ergen arkadaşlıkları, üç temel özelliğe verdikleri önemle ayırt edilir: karşılıklılık, bağlılık ve eşitlik. Karşılıklılık, yakın ilişkilerin verilmesi ve alınması anlamına gelir. İlgililik ve etkinlik paylaşımının yanı sıra duygusal paylaşımı da içerir. Bağlılık, sadakat ve güven anlamına gelir. Eşitlik, arkadaşlar arasında gücün eşit dağılımı anlamına gelir. Ergenin arkadaşlıkları en az iki temel gelişimsel işlev görür: birincisi samimiyet, ikincisi özerkliliktir. Samimiyet, paylaşılan düşünce ve etkinliklerin bir kombinasyonu yoluyla iki birey arasındaki duygusal bağlantıyı ifade eder. Özerklik, kişinin kendi ihtiyaçlarını ortaya koyabilme yeteneğidir (Cole, Cole, ve Lightfoot, 2005).

Akran ilişkilerinin önemi yaşın ilerlemesiyle artar ve değişir. Furman ve Buhrmester'e (1992) göre, küçük çocuklar için anne-baba ile kurulan ilişkiler, akranlarla kurulan ilişkilerden daha önemli bir destek ve ilgi kaynağıdır. Fakat çocukluktan çıkıp yetişkinliğe doğru yol alan bireyin bu kalıpları değiştirmeye başlar. Ergenlerin anne-babaları ile kurdukları ilişki davranış ve zamanı kullanma sorunları gibi daha rutin şeylerle sınırlı kalır ancak akranlarla kurulan ilişkiler giderek kalıcı, mahrem ve kişisel bir hal almaya başlar (Akt. Erwin, 2000).

2.3.1. Gelişimsel Olarak Arkadaşlık İlişkileri

Damon (1977), Sullivan (1953) ve Selman (1980) gibi birçok teorist, yakın olan ikili ilişkilerin kurulmasının önemini vurgulamıştır (Akt. Cohen,2008:1). Bu ilişkilerden en önemlisi de arkadaşlıktır.

Çocuğun arkadaşlığının niteliklerini ve gelişimlerini etkileyen bazı faktörler bulunur ve yaş da bu faktörlerin bir tanesidir (Bayhan ve Işıtan, 2010:35). Farklı yaştaki çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkisinde farklı beklentiye ve farklı tutuma sahiptir. Okul öncesi ve anasınıfı çocuklarının arkadaş seçiminde bilişsel gelişimler temel alınır. Arkadaş seçiminde bilişsel gelişim dönemleri nedeni ile somut olay ve özellik kriter olarak alınmaktadır. Aynı sınıfta olmak, aynı yerde oturmak, aynı serviste gidip gelmek, aynı faaliyetlerden hoşlanmak gibi. Küçük çocuk oyun aracılığıyla akranıyla arkadaşlık kurarken, ilkokul çocuğunun arkadaşlığı ise anlaşmaya dayanmaktadır. Arkadaş birbirini zor durumdan kurtarır ve karşılıklı şekilde birbirini koruyup kollar. Bu durum doğal olarak arkadaşlıkların gelişimine hizmet etmektedir (Öztürk, 2016). Bu dönemlerde çocukların arasında yaşanan sorun ve anlaşmazlık kısa sürede çözülmektedir. Ortaokul sonunda arkadaşının sayısı azalırken ilişkisi yoğunlaşır ve daha yakın arkadaşlıklara dönüşmektedir. Dolayısı ile yaşlara göre arkadaş ilişkisi ve bu ilişkinin niteliği de değişmektedir.

Steinberg'e (2007) göre, arkadaşlık ilişkileri ergenlik döneminde farklı bir anlam kazanır. İlk önce ergenlerin akranlarıyla birlikte geçirdiği vakit artar, daha sonra, ergenler yanlarında bir yetişkin olmadan akranlarıyla vakit geçirirler ve yeni aktiviteler yaparlar; arkadaşlarıyla sinemaya gitmek gibi. Ve üçüncü olarak, ergenliğin ilerleyen zamanlarında karşı cinsle ilişkiler görülmeye başlar. Ve son olarak, çocukluk yıllarındaki küçük gruplara nazaran daha geniş arkadaş grupları kurulur (Akt. Karabekiroğlu, 2014).

Gelişimsel olarak arkadaşlık ilişkilerine baktığımız zaman doğumla birlikte bebeğin, sosyal etkileşime sahip olarak dünyaya geldiği düşünülmektedir .Örneğin, doğumdan sonra bebekler psikolojik ve fizyolojik gereksinimlerini karşılamak için ağlayarak otomatik olarak iletişimi başlatmaktadırlar. Bebeklerin ağlayarak iletişim kurmalarına ek olarak doğumdan sonra kendiliğinden anne ile çocuk arasında sosyal davranışların başladığı belirtilmektedir (Öztürk, 2016). Çocuğun ilk sosyal deneyimleri

doğumla birlikte başlamaktadır (Öztürk, 2016:31). Çünkü doğduğumuz andan itibaren duygusal ve fiziksel destek almak için etrafımızla ilgilenmeye başlarız.

2.3.2. Arkadaşlık İlişkisinde Ebeveynlerin Rolü

Çocukların ebeveynleriyle kurdukları iletişimin niteliği, akranlarıyla kuracakları ilişkileri önemli oranda etkilediği gibi (Ersanlı, 2005:180) ebeveynlerin kendi arasındaki iletişimi de çocuğun akranlarıyla olan ilişkilerini etkilemektedir.

Stocker ve Youngblade (1999:598) çalışmalarında evlilikle ilgili daha yoğun çatışmalar yaşayan ya da evlilikle ilgili sıkıntıların daha çok yaşandığı ailelerdeki çocukların ve ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin daha düşük olduğu ve çocukların akranları ile daha fazla problem yaşamalarının bu durumla ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Çocukların arkadaşlık ilişkilerinin niteliğinde, ebeveynlerinin evlilik ilişkilerindeki niteliğin etkisinin olduğunu ortaya koyan bu çalışma, ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliği ile çocuk-akran ilişkilerindeki nitelik arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Başka bir çalışmada Dube, Julien, Lebeau ve Gagnont (2000:18) benzer şekilde annelerin evlilikle ilgili sıkıntılarının çok yüksek düzeyde olması ile bu bireylerin ergenlik döneminde akran grubundaki etkileşimlerinde dinleme ve onaylama becerilerinin zayıf olmasının ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Hem annelerin hem de babaların arkadaşlık ilişkileri gençlerin sosyal ve duygusal uyumlarına etkisini araştıran araştırmalar sınırlı sayıda olmasına rağmen Öztürk (2016:39) çalışmasında annelerin arkadaşlık ilişkilerinin, gençlerin sosyal ilişkileri ve uyumlarında daha etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bir başka çalışmada Simpkins ve Parke (2001:569) annelerin ve babaların arkadaşlık ilişkilerindeki niteliğin, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerindeki nitelik ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Yukarıda ifade edilenlerden anlaşılacağı gibi hem ebeveynlerin kendi aralarındaki iletişimin niteliği hem de ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerdeki nitelik ile çocukların arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dolayısıyla kişilerarası ilişkilerinde hem nitelik hem de nicelik açısından doyum elde eden anne-babalar çocuklarıyla da olumlu ilişkiler kuracaktırlar (Öztürk, 2016:41).

2.4. Ergende Psikolojik Uyum

Geçmişten günümüze kadar bir çocuğun veya ergenin uyumsuzluğunun, genetik eğilimlerden veya akran ilişkileri gibi çevresel faktörlerden kaynaklandığı görülmüştür. Bugün, bu iki faktör grubunun sürekli olarak birbirleriyle etkileşime girdiğini bilinmektedir (Ladd ve Troop-Gordon, 2003).

Davranış-süreklilik modelleri, akran ilişkilerinin bireyin var olan özelliklerini davranışların pekiştirilmesiyle koruduğunu ve genetik eğilimlerin bu çevresel faktörlerden etkilenmediğini savunmaktadır. Yani, ayrı bir katkıda bulunmazlar. Arabulucu modeller, akran ilişkilerini, genetik eğilimler ve davranışsal sonuçlar arasındaki ilişkinin aracı olarak kavramsallaştırır; yani, bireyin davranış tarzı, akran ilişkileri yoluyla psikolojik uyumsuzluğa yansır. Olumsuz ilişki geçmişleriyle akran inanç mekanizmaları psikolojik uyumu etkiler. Sürekli akran reddinin dolaylı olarak yalnızlıkla bağlantılı olduğu bulunmuştur. Akran reddi ve yalnızlığın pozitif korelasyon gösterdiği bilinmektedir, çünkü reddetme kişiyi sağlıklı psikolojik uyum için gerekli olan kaynaktan mahrum eder (Ladd, 2003).

Ergenlik döneminde, arkadaşlar herhangi bir durumla yüzleşmede yardım için birbirlerini ararlar. Çalışmalardan elde edilen sonuçlar olumlu arkadaşlıkların ergenlerin kişilik gelişimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Arkadaşlarını destekleyici olarak algılayan ergenler, daha az psikolojik problem yaşadıklarını, yaşlıları tarafından sosyal kabullerine daha fazla güven ve daha az yalnızlık hissettiklerini bildirmektedirler. Yapılan araştırmalar ergenlik döneminde arkadaş edinme zorluğunun sebebinin sosyal uyumun zayıf olmasından kaynaklandığını göstermiştir (Cole, Cole ve Lightfoot, 2005).

Ergenlik döneminde arkadaşlar hem erkekler hem de kızlar için önemli olsa da, arkadaşlıklarının niteliğinde farklılıklar vardır (Cole, Cole ve Lightfoot, 2005). Kızlar erkeklerden daha yoğun arkadaşlıklara sahiptir (Brown, Way ve Duff, 1999). Ergen erkeklerin arkadaşlık çemberleri genellikle genç kızlardan daha büyük ve daha az samimidir (Cole, Cole ve Lightfoot, 2005). Erkek ve kadın ergenler, yaşlıları ile farklı etkileşime girme kalıpları gösterir ve bu da psikolojik uyum veya uyumsuzluğu nasıl geliştirdiklerini etkiler (Rose ve Rudolph, 2006).

2.5. Benlik Kavramı

Benlik kavramı, bireyin kendisine bakış açıları, kendilerini zihinde temsil etme şekli olarak tanımlanabilir. Ayrıca, birey kendisi ile ilgili algılamalarını, kişisel yüklemelerini, geçmişteki yaşantılarını, sosyal rollerini zihninde bütünleştirerek kavramsal olarak benlik saygısını oluşturmaktadır. (Aydın, 1996: 41)

Benlik, bireylerin kendisine dair kanısının toplamları, kişinin kendini tanıması ve değerlendirmesi şeklidir (Köknel, 1999: 64-5). Aydın'a (1996: 42-3) göre, bireyin kendisiyle alakalı genel kanaati, bakış açıları şeklinde tanımlanmıştır ayrıca benlik kavramı ise kişiliklerin genel dokularının tamamını temsil etmektedir. Kişilik dokuları içerisindeki daha özel noktalarsa benlik içinde var olan şemayı temsil etmektedir. Benlik şeması bilişsel ve duygusal yapılardır ve bireylerin belli alanlardaki deneyimlerini temsil ederler. Bu yapılar benlik ile ilişkili bilgi transferini organize eder ve yönlendirirler. Bireylerin kendileri hakkındaki sahip oldukları kavramlar, bilgiler her zaman aynı şekilde net olmamaktadır. Örneğin, bireyin akademik benliği ile ilgili daha net bir bilgiye sahip olup, kendisini çalışkan olarak tanımlayabilirken, "nasıl bir insansınız?" sorusuna cevap vermekte güçlük çekebilmektedir. Ayrıca bireyler her zaman olumlu şemalara sahip değildirler. Birey kendisi ile ilgili olumlu olduğu kadar olumsuz şemalara da sahip olabilir (Hamachek, 2004: 117).

Benlik kavramı bireyin kendisini nasıl görüp, nasıl değer biçtiğini anlatır. Ancak bu değerlendirme gerçeklere uymayabilir. Her insanın erişmek istediği bir benlik kavramı vardır. Birey, istediği, kendisine yakıştırdığı ideal benlik kavramını geliştirme yönünde çaba gösterir. Birey ideal benliğe yaklaştıkça mutlu olur (Yörükoğlu, 2002: 101-103).

Rogers bireyin deneyimleri doğrultusunda oluşan gerçek benlik kavramı ile bireyin olmak istediği ideal benlik kavramlarından söz etmiştir. Bireyin olduğu ile olmak istediği benlik alt yapılan arasında farklılık arttığında bireyde uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır (Akt. Aydın, 1996: 74). Benlik kavramı geniş anlamda bireyin kendisi hakkındaki algılamaları olarak da tanımlanabilir. Bu algılamalar; bireyin yaşantı ve yorumları; bireyin yaşamındaki önemli kişilerin verdiği pekiştiriciler ve bireyin kendi davranışlarına yaptığı yüklemelerden oluşmaktadır. Benlik, tek olmanın farkındalığı ve bireyin diğerlerinden farklı olduğunu fark etmesi ile başlamaktadır. Benlik; bireyin kim

olduğunu, ne olduğunu fark etmesinin gelişimini içermektedir (Shavelson ve Bolus, 2001: 3).

Ergenlerin benlik algısı üzerinde etkili olan birçok faktör vardır. Bunlardan biri popülerliktir. Arkadaş ortamlarında popüler olan ergenlerin benlik algılamaları, popüler olmayanlara göre daha olumludur. Aile güvenli ise ve bireye verdiği gücün miktarı dengeli ise ergen kendine güvenli olmakta ve olumlu benlik algısı geliştirmektedir. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik durumu da benlik algısı üzerinde etkilere sahiptir. Eğer kendi sosyo-ekonomik statüsünü akranlarına göre düşük bulursa, benlik algısı olumsuz etkilenebilmektedir. Ayrıca koşulsuz olumlu kabul tüm bireylerin benlik yapılarını güçlendiren bir tutumdur. Ergenlere de her koşulda kabul edici bir tutumla yaklaşma önemli ve gereklidir. Koşulsuz sevgi, saygı ve kabul ergenlerin ben değerini ve kendilerini olumlu algılamalarını sağlar (Aydın, 2003: 174).

2.5.1. Benlik Saygısı

Rogers (1984) benlik kavramının çevre ile etkileşim sırasında kişinin deneyimlerini algılayışı olarak görmekte ve daha çok öğrenilmiş bir şey olduğunu öne sürmektedir. Hartmann (1937), ego ve benliğin ayırımını yapmıştır. Egonun, iç ruhsal dünyanın bir yapısı olarak temel ilişkisinin süperego ve idle olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan benlik ise, birincil olarak nesnelere ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında benlik kavramı, kişi kavramıyla eşdeğer olmaktadır (Akt. Erkan, 1998). Jacobson (1964) benliği tanımlayıcı bir terim biçiminde kullanarak kişiyi diğer insanlardan ayıran bir kavram olarak görür.

Benlik konularını ayrıntıca sistematik olarak incelemiş olan ilk psikolog Williams James olarak bilinir. James benliği "görgül ego" ve "salt ego" şeklinde 2 grupta düşünür. Görgül ego "bilinen olarak ben" (me), salt ego ise "bilen olarak ben" (I) biçiminde ikiye ayrılmıştır (Alkın, 1991; Erkan, 1998).

Görgül ego, kişinin bana ait diye nitelediği her şeyi kapsamaktadır. İçeriğinde maddesel öğeler (beden, sahip olunan şeyler), toplumsal öğeler (ilişkiler, roller, kişilik), ruhsal öğeler (vicdan, düşünceler, ruhsal düzenekler) gibi benliği biricik kılan, birey haline getiren özellikler bulunmaktadır. Birey salt egoyu süreklilik, farklılık ve istenç

aracılığı ile hisseder (Damon ve Hart, 2003). Yani benliğin özel ve örtülü yönlerinin farkında olunması eğilimidir.

Freud, ruhsal aygıtın üç parça şeklinde oluştuğunu beyan etmiştir: Altbenlik (id), benlik (ego), üstbenlik (süperego). İd; kalıtım yolu ile geçen, doğuştan gelen ve yapıda var olan her şeyi içermektedir. Süperego, daha çok anne babayla toplumun değer yargısını içermektedir. Ego ise, dışarıdan gelen uyaranları fark eden ve fazla uyarana karşı psikolojik yapıyı koruyan dış katman olarak özel yapılar geliştirir. Bu yapı "alt benlik ile dış dünyanın arasında arabuluculuk" görevlerini üstlenebilmektedir (Freud, 1940).

Egonun yalnızca bilinçli ruhsal yapıların öznesi olduğunu öne süren Jung'a göre benlik, kişinin hem bilinçli hem de bilinçdışı etkinliklerinden sorumlu bir ruhsal yapıdır. Süperego ve id gibi bilinçdışı yapılan da içerdiği için benlik, daha bütüncül bir kavramdır. Adler'in kuramında benlik oldukça kişiselleşmiş, öznel bir sistemdir ve benlik özgün bir "yaşam şekli"ni etkin olarak yaratmaya çalışır (Damon ve Hart, 2003:849).

Çocukluk döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de, benlik kavramı ön plana çıkmaktadır. Ergen kendine dönmüştür, duygusal yapısını, fiziksel özelliklerini, nasıl bir kişi olduğu ve hangi mesleği seçeceğini düşünür. Ergen benlik arayışı içerisinde (Yörükoğlu, 2002: 105). Ergenlik döneminde bireyi bekleyen temel görevlerden birisi kimlik duygusunu geliştirmek, yani "Ben kimim?" ve "Nereye gidiyorum?" sorularına cevap bulabilmektir. Kişisel kimlik arayışı, neyin önemli olduğuna karar vermeyi; kendisinin, başkalarının davranışlarını değerlendirmek için tutum ve davranış standartları geliştirmeyi ve kendini değerli bulma ve yeterli olma hislerini içermektedir (Atkinson, Atkinson ve Hilgard, 1995: 128).

Ergenlik döneminde benlik kavramı gelişirken benlik algısına bazı etmenlerin etkisi söz konusu olmaktadır. Bu etmenlerin bazıları ergenin fiziksel özellikleri, okul başarısı, duygular, sosyal statü, okul, ailedir. Ergenin kendisini fiziksel olarak yetersiz hissetmesi (örneğin kendisini çekici bulmaması) kendisine karşı tutum ve algılamalarını etkilemektedir. Kültürel normların da etkisi ile kendini yetersiz hisseden ergenin benlik algısı olumsuz yönde etkilenmekte, aşağılık duyguları oluşabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1999: 72).

Kohut'un öncüsü olduğu Benlik Psikolojisi Kuramı benliği daha geniş anlamda kullanarak, kişilik gelişiminin ve patolojisinin odak noktası yapmaktadır. Ebeveynler, benlik nesnesi olarak benlik oluşumunda etkin rol oynarlar. Çocukluktan yaşamın sonuna dek tüm evrelerde benlik ve benlik nesneleri işlevsel bir birim olarak, benlik saygısının düzenlenmesinde önemli bir yere sahiptir (Erkan, 1998:59).

Ergenlikte benliğin homojen ve tek bir yapıdan çok, hepsi de belli olaylara, durumlara, ilişkilere, fiziksel özelliklere vb. bağlı ayırt edilebilir kavram ya da imgelerden oluştuğu öne sürülmüştür. Kavramı genişleten bu görüş, benlik kavramının zamana, kişiye, duruma bağlı çok sayıda imgelerin, kimliklerin ve deneyimlerin toplamı olduğunu savunmaktadır. Bu benlik kavramı içine benlik saygısı, kimlik, benlik imgeleri, benlik idealleri ve ahlak girmektedir (Morgan, 1994: 88-89). Benliğin kesin olarak hangi yaşta oluştuğu, stabil hale geldiği tam bilinmemektedir. Oldukça fazla bireysel farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Ergenlik döneminde bile stabil olduğunu iddia edenler olduğu gibi, yaşamın herhangi bir döneminde değişebileceğini de savunanlar vardır (Erkan, 1998:64; Alkın, 1991: 42).

2.5.2. Ergenlikte Benlik Saygısı

Benlik saygısı, kişilerin kendilerini değerlendirmeleri sonucunda ulaştıkları benlik kavramlarını onaylamasıyla doğan beğenilerdir. Birey kendi üzerinde eksiklik bulabilir, kendi kendini eleştirir veya kendisini tamamen olumlu bulabilir. Kişilerin kendisini beğenmesi ve kendi benliklerine saygı duymaları için üstün niteliği olmaları da gerekmemektedir. Çünkü benlik saygısı, olduklarından aşağı veya olduklarından daha üstün görmeden kendisinden memnun, kendisini olumlu, beğenilme ve sevilmeye değer bulma ve özüne güveni sağlayan olumlu ruh halleridir. Kişilerin kendileri hakkında olan yargıları, başkasının onu olumlu veya olumsuz şekilde değerlendirmelerinden çok daha önemli sayılır. Bu sebeple birey kendi yargılarını benimsemek ister ve bu yargıların değişmesine direnç göstermektedir. Bu durum, kendi psikolojik dengesini koruyabilmeleri için de gerekli olmaktadır (Yörükoğlu, 1998: 1001; Velioğlu, Pektekin ve Sanlı, 1991:47).

Benlik saygısı (öz değerlilik duygusu) kişinin kendisini benimsemesi, değer vermesi, kendine güvenerek saygı duyması kişinin psikolojik olarak etkin olmalarını sağlayan en temel belirleyiciden biri olarak tanımlanmaktadır (Torucu, 1990: 2). Ben kimim sorusu, bireyin benliğini tanımasına olanak sağlarken ben iyi miyim kötü müyüm vb. sorulara verilen cevaplar benlik saygısı ile ilgilidir. Kısaca bireyin kendini tanımasında kullandığı değerlendirici, yargılayıcı düşüncelerin tümü benlik saygısı olarak tanımlanır (Güçray, 1999: 35). Aynı zamanda benlik saygısı; bireyin kendine olan saygınlığı ve bu duyguların etkisiyle kendi hakkında yaptığı değerlendirmelerin oluşturduğu ve bu değerlendirmelerin beğenilen veya beğenilmeyen davranışları açıkladığı ifadelerdir (Torucu, 1990: 3).

Ericson (1984), benlik saygısının kökenlerini, bebeklerin gelişim basamağının ilk dönemlerine götürmüştür. Anne ve çocuk ilişkilerinin sürekliliklerinin, tutarlılıklarının, aynılıklarının çocuklarda temel güven hissinin özlerini oluşturduğu ve bebeklere özgü benlik duyguları sağladıklarını belirtmiştir. Bu duygular sonradan "iyiyim, kendimim ve güvenilen biriyim" duygularıyla birleşmektedir. Buna göre, benlik gelişimi bütün yaşamı boyunca sürmekte ve birbirlerini izlemiş 8 dönemde gelişmektedir. Her dönemde beklenen özellikler; temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı kuşku ve utanç, girişkenliğe karşı suçluluk, başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu, kimlik kazanımına karşı rol karmaşası, yakınlığa karşı yalıtılmışlık, üretkenliğe karşı durgunluk, benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk şeklinde oluşmaktadır. Her dönemin başarıları, önceki dönemin ne kadar başarılı geçtiğine bağlıdır (Öztürk, 1989: 76; Kulaksızoğlu, 1999:9; Kılavuz ve Gürses, 2011).

Rosenberg (1965, 1976, 1986), benlik saygısını, kişilerin kendilerini değerlendirdiğinde algıladıkları tutumların yönlerine bağlı olduklarını belirtir. Kişiler kendisini değerlendirdiğinde olumlu düşünüyorsa benlik saygıları yüksek, olumsuz düşünüyorlarsa düşük olmaktadır. Rosenberg, yüksek benlik saygısı ile grandiyöz gurur, diğerini küçük görmek, kibirli olmak ve üstünlük duygusuna gönderim yapmaz. Yüksek benlik saygısı kişilerin kendilerini kabul etme ve kendilerini değerli hissetmeleridir.

Gereksinim olarak benlik saygısı, kişiye göre değişiklikler göstermektedir. Benlik saygısı yüksek olanın, benlik saygıları düşük olana göre gereksinim açılarından doymuş olduğu kabul edilmektedir. Benlik saygısı diğer insanların kendilerine yönelik

değerlendirme ile ilgilidir. İnsanlar, kendine düşen görevi ve sorumluluğu uygun şekilde halletmelerinin ve bunlarla alakalı olumlu bilgi almalarının, sevildiklerinin, sayıldıklarının ve yaptıkları işle değerlendirildiklerinin sosyal ve fiziksel çevresi tarafından fark edilmesini isteyebilir. Bu olumlu algı benlik saygısını yükseltir (Güçray, 1999: 36).

Benlik saygısı gelişimine katkıda bulunan dört faktör vardır. Bunlar;

1-Bireyin çevresinden gördüğü kabul edici saygı içeren davranışlardır.

2-Başarının geçmişi ile yaşamda sahip olunan statüdür. Bu koşul Rosenberg'in (1965, 1976, 1986), sosyal kimlik kavramının benlik saygısı için bir çerçeve oluşturduğu fikrinden kaynaklanmaktadır. Rosenberg'in (1965, 1976, 1986), seçicilik ilkesine göre, tüm bireyler üstün olduğu alanı seçerek yüksek benlik saygısına ulaşmaya çalışırlar.

3-Bireyin önemli gördüğü alanlardaki arzularını yaşayarak, yüksek benlik saygısına ulaşması ile ilgilidir.

4-Bireylerin değer düşürmeye karşı tepkisidir. Bireyler kendilerinden olduğu kadar diğerlerinden gelen küçültücü hareketleri azaltarak, çarpıtabilir veya baskı altına alabilirler. Başkalarının kendilerini yargılama hakkını reddedebilirler veya tam tersine diğerlerinin yargılarına karşı çok fazla duyarlı ve ilgili olabilirler. Bu benlik saygısını koruma yeteneği, kaygılı durumları azaltır ve ruhsal dengenin devam etmesine yardım eder. Bu faktörlerin en önemlisi bireyin çevresinden gördüğü kabul edici saygı içeren davranışlardır (Torucu, 1990: 33).

Yapılan araştırmalara göre benlik saygısının ilişkili olduğu değişkenlerin başında sosyo ekonomik düzey gelmektedir. Ayrıca fiziksel özrün, etnik bir grubun üyesi olmanın, baba mesleğinin annenin çalışmamasının, çocuğun fiziksel özelliklerinin ve cinsiyetinin, aile büyüklüğünün, doğum sırasının, anne babanın boşanmış olup olmadığının, babanın işsiz olmasının ve ana baba tutumlarının benlik saygısı üzerindeki etkileri incelenmiştir (Torucu, 1990: 38; Güçray, 1999: 3; İkizoğlu, 1993: 44). Araştırma sonuçları; benlik saygının gelişiminde aile ortamının ve ana baba tutumlarının oldukça etkili olduğunu ve ana baba tarafından benimsenmesi ve ihtiyaçlarının karşılanmasının

çocuğun olumlu benlik saygısı geliştirmesinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkar mıştır (Geçtan, 1981:184).

Coopersmith'in (1967) araştırmasının sonuçlarına göre; açık sistem özelliğine sahip ailelerde üyeler, birbirlerinin karşılıklı özerkliğini kabul eder, birbirlerini cesaretlendirici, saygınlığını artırıcı davranışlar gösterirler. Üyeler o aileye ait olmak kadar, ayrı bir birey olmaktan da gurur duyarlar. Anne ve babalar çocuklarına gerçekçi ve uygun sınırlar koyabilirler, bir şarta bağlı olmaksızın da saygı duyarlar ve bunun sonucunda bireylerde olumlu benlik saygısı gelişir (Akt. İkizoğlu, 1993: 30).

Benlik saygısının yüksek olması bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasını kolaylaştıran bir faktördür. Yüksek benlik saygısı zihinsel duygusal ahlaki ve sosyal yönden olumlu bir gelişimin varlığını ortaya koymaktadır (Güçray 1999: 2). Birçok araştırmacı benlik saygısını çeşitli faktörler açısından incelemişlerdir. Bu araştırmada arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısıyla ve bazı değişkenlerle ilişkisi incelenecektir.

2.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, arkadaşlık ilişkileriyle ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalardan bazıları özetlenecektir.

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Doğan (1984) tarafından lise son sınıf öğrencilerine yapılan bir araştırmada kızların en çok annelerine, erkeklerin en çok arkadaşlarına açıldıkları saptanmıştır. Ayrıca gençlerin zevk ve ilgilere ilişkin konularda daha çok arkadaşlarına, okul ve iş yaşamına, bedene, para ve kişiliğe ilişkin konularda öncelikle anneye, sonra kız arkadaşına, daha sonra babaya, erkek arkadaşına ve en sonra danışmana açıldıkları ortaya konmuştur.

Dökmen (1992) üniversiteyi ailelerinin yanında okuyan ve ailesinden ayrı yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin, üniversitedeki ve lisedeki sosyal atomlarını karşılaştırdığı bir araştırma yapmıştır. Sosyal atom kişiyi, duygusal, sosyal ve kültürel açıdan etkileyen, onun için önemli olan kişiler topluluğudur. Araştırma gençlerin en çok ana-babalarını, daha sonra diğer aile üyelerini ve sonra arkadaşlarını önemli ve yakın

gördüklerini göstermektedir. Bu sıra lise son sınıf ve üniversite 1. sınıfla değişmeden aynı kalmıştır.

Çok (1994) yaptığı bir araştırmada üniversite öğrencilerinde arkadaşlık ilişkileri ve bunun ana-baba tutumlarıyla ilişkisini incelemiştir. Araştırmada Ankara Üniversitesi'ne bağlı 11 Fakültenin 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 637 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonunda deneklerin büyük bölümünün 10'dan fazla arkadaşı olduğu bulunmuş ve hiç arkadaşı olmayan deneğe rastlanmamıştır. Deneklerin büyük çoğunluğunun 2-4 yakın arkadaşı olduğu bulunmuş, yakın arkadaş sayısının arkadaş sayısından daha sınırlı olduğu görülmüştür. Kızların yakın arkadaş sayısının erkeklere göre daha sınırlı olduğu bulunmuştur. Deneklerin büyük çoğunluğunun karşı cinsten arkadaşının olduğu ve kızların erkeklerden daha fazla karşı cinsle arkadaş olduğu sonucuna varılmıştır.

Döğücü (2004) yaptığı araştırmada Tosyo ilçesinde bulunan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyine göre incelemiştir. Araştırmaya Kastamonu iline bağlı Tosyo ilçesinde bulunan lise 1, 2. ve 3. sınıflarda öğrenim gören 453 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri bağlılık ve kendini açma alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri güven ve özdeşim, sadakat ve kendini açma alt boyutları ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ama öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çevik (2007) tarafından yapılan çalışmada lise 3. sınıfa devam eden öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygıları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmaya 532 lise 3. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin arkadaş sayılarının 10'dan fazla olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla arkadaş edindikleri bulunmuştur. Öğrencilerin çoğunun ebeveynlerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiği sonucuna varılmıştır. Kız öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilme oranı erkek öğrencilerin arkadaşlık ilişkisine müdahale edilme oranından yüksektir ve arkadaşlık ilişkilerine daha çok müdahale edenin anne olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin benlik saygısı ile cinsiyet ve yakın arkadaş sayısı arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Dinçer (2008) yaptığı araştırmada alt sosyo-ekonomik ve üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini ve anne baba tutumlarını algılamalarını incelemiştir. Araştırmaya lise 2. sınıfa devam eden alt sosyo-ekonomik düzeydeki 150 öğrenci ile üst sosyo-ekonomik düzeydeki 150 öğrenci olmak üzere toplam 300 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda alt sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin arkadaşlık ilişkileri alt boyutları ve algıladıkları anne baba tutumları ile üst sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin arkadaşlık ilişkileri alt boyutları ve algıladıkları anne baba tutumları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ergenlerin sosyo-ekonomik düzeyleri arttıkça arkadaşlık ilişkileri puanları da yükselmektedir.

Kahraman (2008) yaptığı araştırmada ergenleri arkadaşlık ilişkileri ile mizah duygusu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 14 yaşındaki 351 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda arkadaşlık ilişkileri ile cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve yerleşim birimi değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ile mizah duygusu arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

Yücel'in (2009) yaptığı araştırmanın amacı ergenlerin akran ilişkilerinde ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisini araştırmaktadır. Araştırmaya orta sosyo-ekonomik düzeydeki lise 2. sınıfa devam eden, evinde en az bir yıldır internet bağlantısı olan ve haftada en az 3 kez internet kullanan 150 ergen ile evinde internet olmayan 150 ergen olmak üzere toplam 300 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda evinde internet kullanan öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ile evinde internet olmayan ergenlerin arkadaşlık ilişkileri arasında bağıllık alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Evde internet kullanan ergenlerin bağıllık düzeyi evde internet kullanmayan ergenlerin bağıllık düzeyinden yüksektir. Ergenlerin evlerinde internet kullanması arkadaşlık ilişkilerini yükseltmiş, yalnızlık düzeyini düşürmüştür.

Çevik ve Çelikkaleli (2010) yaptıkları araştırmada ergenlerin arkadaş bağıllığını ve internet bağımlılığı cinsiyet, algılanan anne-baba tutumları ve anne-baba eğitim düzeyleri açısından incelemiştir. Araştırmaya 14-19 yaş aralığında 437 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda arkadaş bağıllığı ile internet bağımlılığı arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Arkadaş bağıllığı ile anne-baba tutumu, baba eğitim durumu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna karşılık arkadaş bağıllığı ile anne eğitim durumu arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Süslü (2016) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışları ile benlik saygısı, anne, baba ve akranlarla ilişkileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 14-17 yaş aralığında 1085 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin siber zorbalık ile arkadaşlık ilişkilerinin sadakat alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur, sadakat alt boyutu ile öğrencilerin siber zorbalık puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Siber mağduriyet ile arkadaşlık ilişkileri güven ve özdeşim, sadakat ve kendini açma alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur, siber mağduriyet modelinde güven ve özdeşim alt boyutu negatif, sadakat ve kendini açma alt boyutu pozitif yönde anlamlı yordayıcı olarak bulunmuştur.

Yılmaz (2016) yaptığı araştırmada Anadolu İmam Hatip Lisesine devam eden öğrencilerin akran ilişkilerinin insani değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya Anadolu İmam Hatip Lisesine devam eden 838 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin akran ilişkileri ile cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Arkadaşlık ilişkileri toplam puanında, bağlılık ve kendini açma alt boyutlarında kızların lehine; sadakat alt boyutunda erkeklerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Demir, Kutlu ve Erdoğan (2016) yaptıkları araştırmada ergenlerin akran ilişkilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve algılanan akademik başarıyla ilişkisini incelemektedirler. Araştırmaya 180 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre; kız öğrencilerin akran ilişkileri puanının erkek öğrencilerin akran ilişkileri puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ergenlerin akran ilişkileri ile algılanan akademik başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin buldukları sınıf düzeyiyle akran ilişkisi puanı aralarında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Atmaca (2017) tarafından yapılan çalışmada ergenlik döneminin başındaki öğrencilerin benlik saygısını arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileriyle ilgili bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya 7. ve 8. sınıfta okuyan 319 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin arkadaşlık ilişkisine müdahale edilme oranı erkek öğrencilerin arkadaşlık ilişkisine müdahale edilme oranından yüksektir ve

arkadaşlık ilişkilerine daha çok müdahale edenin anne olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin benlik saygısı ile yaş, cinsiyet, arkadaş sayısı, yakın arkadaş sayısı ve karşı cinsten normal ve duygusal arkadaş olma değişkenleri arasında anlamlı fark yoktur. Buna karşılık arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilmeyen ergenlerin benlik saygısı daha yüksektir.

Atalay (2018) yaptığı çalışmada anne baba tutumlarını, arkadaşlık ilişkilerini ve duygu düzenlemelerini incelemiştir. Araştırmaya 7. ve 8. sınıfa devam eden 500 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda arkadaşlık ilişkileri ile cinsiyet ve anne eğitim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Arkadaşlık ilişkileri güven ve özdeşim, kendini açma ve sadakat alt boyutlarıyla cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin güven ve özdeşim ve sadakat düzeyi erkek öğrencilerden yüksektir fakat erkek öğrencilerin kendini açma düzeyi kız öğrencilerden yüksektir. Arkadaşlık ilişkileri bağlılık alt boyutuyla anne eğitim durumu arasında anlamlı fark bulunmuştur. Anne eğitim durumu ilköğretim olan öğrencilerin bağlılık düzeyi anne eğitim durumu lise mezunu olan öğrencilerden yüksektir. Arkadaşlık ilişkileri ile kardeş sayısı, anne yaşı, baba yaşı, baba eğitim durumu, aile yapısı ve aile gelir durumu ile anlamlı farklılık göstermemektedir.

Özyazıcı'nın (2018) yaptığı çalışmada arkadaşlık kalitesi ile sahte kimlik ve sosyal dışlanma arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 510 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda arkadaşlık kalitesi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin arkadaşlık kalitesi erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Arkadaşlık kalitesi ile okul taban puanı, yaşamını geçirdiği yerleşim yeri, sosyo-ekonomik durum, akademik başarı değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ergenlerin arkadaşlık kalitesi sosyal dışlanmanın alt boyutu olan dışlanma boyutunun manidar bir yordayıcısıdır. Arkadaşlık kalitesinin yakınlık alt boyutu puanı yüksek olan ergenler daha fazla dışlanma yaşamaktadırlar.

Çiftçi (2018) yaptığı çalışmada arkadaşlık ilişkisi ile cinsiyet, anne eğitimi, baba eğitimi, ikamet yeri, internet kullanım sıklığı, internete bağlanma yerleri değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Şanlıurfa'ya bağlı Birecik ilçesindeki Ticaret Meslek Lisesi'ne giden 458 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Erkek

öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri alt boyutlarından güven-özdeşim ve sadakat düzeyi kız öğrencilerden yüksektir. Araştırma sonucunda arkadaşlık ilişkileri alt boyutları ile baba eğitim düzeyi, internet kullanım sıklığı ve internete bağlanma yerleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ama arkadaşlık ilişkileri ile anne eğitim düzeyi ve ikamet yeri değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Jones ve Dembo (1989) çalışmalarında çocukta yaşın ilerlemesiyle birlikte yakın olmanın ya da samimiyetin arttığı bulgusuna ulaşmışlardır. Çocukların 9 ile 10 yaşlarındaki arkadaşlıkları ile 11 ile 12 yaşlarındaki arkadaşlıkları karşılaştırıldığında, çocuklar 11 ile 12 yaşlarında daha samimi ilişkiler kurduklarını belirtmişlerdir. Arkadaşlığın her yaş döneminde anlamı değişmekte ayrıca ilişkinin niteliğinde de değişiklikler olmaktadır.

Jones ve Dembo (1989) yaptıkları araştırmada, yaşları 8-14 arasında olan 217 öğrenciye uyarlamasını yaptıkları Cinsiyet Rolü Ölçeği (The Bem Sex Role Inventory) uygulayarak en iyi arkadaşlığı cinsiyet değişkenine göre incelemişlerdir. Sonuçlar göstermektedir ki; yakın ilişkiler gençliğin ilk döneminde (9 yaşlarında) gelişmekle beraber en iyi arkadaşlık kavramının henüz gelişmediğini ve kızların erkeklere nazaran daha yakın ilişkiler kurduklarını saptamışlardır (Akt. Bilgiç, 2002).

Dekovic ve Meeus (1997) aile- ergen ilişkileri ve ergenin arkadaşları ile ilişkisi arasındaki bağı incelemiştir. Bu amaçla 508 aileye aile-çocuk ilişkilerinin niteliğini ölçen anket uygulanmıştır. Sonuçlar, pozitif benlik algısının ve sıcak- destekleyici ailesel ortamın doğum verici arkadaş ilişkileri ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Meurling, Ray ve LoBello (1999) çalışmalarında 2. ve 3.sınıf öğrencileri ile 5.ve 6. sınıf öğrencilerinin en iyi arkadaşlarını ve sınıf arkadaşlarını değerlendirmelerini çocuklardan isteyerek karşılaştırmaya dayalı bir araştırma yapmışlardır. Küçük çocukların arkadaşlık grupları ve büyük çocukların arkadaşlık gruplarında yakınlık ve özel olma, dostluk, yardım ve rehberlik, çatışmaları çözme, onaylama ve yardımseverlik noktasında en iyi arkadaşın, herhangi bir sınıf arkadaşına göre arkadaşlık ilişkilerinde daha pozitif bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Ledger, Smith, Rich (2000) 4-5 yaşlarındaki 16 çocuğun okul dönemine geçişleri sırasında yaşadıkları ile ilgili bir gözlem çalışması yapmışlardır. Bilgiler çocuklardan anaokulunda, evde ve okulda 18 ay düzenli bir şekilde ziyaret ederek toplanmıştır. Çocuklar okulun ilk gününde araştırmacılar tarafından takip edilmiştir. Çalışmanın sonucu anaokulunda arkadaşı olan çocukların okul dönemine geçişte daha rahat ve daha başarılı oldukları yönündedir.

Reinski ve Zook (2005) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin anne-babaları ve arkadaşları ile olan ilişkilerinin karşılıklı dayanışma, duygusal durum ve öznel düşünme özelliklerine etkisini incelemiştir. Araştırmaya 68 kız 65 erkek olmak üzere toplam 133 ergen ve aileleri katılmıştır. Araştırma sonucunda olumsuz aile ilişkilerine sahip olan ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinin olumsuz etkilendiği, aile ilişkisi olumlu olan ergenlerin karşılıklı dayanışma, duygusal durum ve öznel düşünme özelliklerini kazandıkları ve arkadaşlık ilişkilerinde başarılı oldukları bulunmuştur (Akt. Dinçer, 2008).

Sherman ve Cohen (2006) yaptıkları araştırmada ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ile kardeşleriyle olan ilişkilerinde uyumluluk, çatışma ve mutluluk kavramları benlik saygısı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmaya 102 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda arkadaşları ve kardeşleriyle ilişkilerinde uyumlu ve az çatışma yaşayan ergenler daha az yalnız çıkmıştır, bununla birlikte benlik saygıları ve kendilerine güvenleri yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çok çatışma yaşayan ve uyumlu ilişkileri olmayan ergenler daha fazla yalnız ve kendilerine güvenleri düşük bulunmuştur (Akt. Yücel, 2009).

Puplek ve Levpuscek (2006) yaptıkları araştırmada ergenlerin anne-babaları ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre kişilik özelliklerini incelemiştir. Araştırmaya 495 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda kızların anne-babalarıyla ve arkadaşlarıyla olan ilişkisi erkeklerden daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ergenlerin anne-baba ve arkadaşlık ilişkileri sağlıklı ve olumlu olan ergenlerin kişilik gelişimleri ve özelliklerinin olumlu olduğu ve ergenlerin anne-baba ile ilişkisinin arkadaşlarıyla olan ilişkisini etkilediği, anne-baba ile sağlıklı ve olumlu ilişkisi olan ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı oldukları bulunmuştur (Akt. Dinçer, 2008).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve veri çözümlenmesinde kullanılan istatistik tekniklerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modeli, bir konuya veya olaylara ilişkin katılımcının görüşünün veya ilgi, beceri, yetenek ve tutum gibi özelliklerin belirlendiği, genel olarak başka araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Tarama (survey) modeli, mevcut durumu olduğu gibi açıklamayı amaçlamaktadır (Karasar, 2009).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Malatya il sınırları içerisinde bulunan liselerin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlemek amacıyla Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yapılacak olan çalışma için gerekli izinler alınarak lise türleri ve öğrenci mevcutları hakkında bilgi toplanmıştır. Araştırmanın örnekleme, lise türleri ve liselerde öğrenim gören öğrenci sayısı dikkate alınarak Malatya il merkezinde ve merkez ilçelerinde 2018-2019 eğitim öğretim yılı II. döneminde 7 farklı lisenin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören ve Tesadüfi Örneklem Yöntemi ile seçilen 800 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere doldurulması için verilen ölçeklerden 147'si eksik, hatalı, özensiz doldurulması vb. nedenlerden ve 98'i aykırı değer olarak belirlendiğinden araştırmaya dâhil edilmemiştir. Sonuçta 555 öğrenciden toplanan veriler değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada öğrencilerin kişisel bilgilerini öğrenebilmek için "Kişisel Bilgi Formu", arkadaş ilişkileriyle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla "Arkadaş İlişkileri Ölçeği", öğrencilerin benlik saygısını ölçmek için Rosenberg(1963) tarafından geliştirilen ve Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.3.1. Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ)

Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ), ergenlerin akranlarıyla ilişkilerini Sosyal Kontrol ve Sosyal Öğrenme Kuramına göre inceleyebilmek amacıyla Kaner (2000) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmacı Akran İlişkileri Ölçeği'ni Ankara ilinde bulunan alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzeyindeki liselerde 1. ve 2. sınıf öğrenimi gören 14-18 yaşındaki 799 kız ve 849 erkek olmak üzere toplam 1648 ergene uygulamıştır.

Araştırmacı faktör analizi sonucunda belirlediği 4 faktörün toplam varyansın %54.3'ünü açıkladığını tespit etmiştir. AİÖ'nin tüm puan değişimine %32.4 katkıda bulunan ve "Bağlılık" olarak adlandırılan birinci faktör 8 maddeden; %9.2 katkıda bulunan ve "Güven ve Özdeşim" olarak adlandırılan ikinci faktör 4 maddeden; %6.7 katkıda bulunan ve "Kendini Açma" olarak adlandırılan üçüncü faktör 3 maddeden; %6.0 katkıda bulunan ve "Sadakat" olarak adlandırılan dördüncü faktör de 3 maddeden oluşmaktadır.

Kaner, Akran İlişkileri Ölçeği'nin güvenilirliği için madde analizine dayalı iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemlerini kullanmıştır. İç tutarlılık için Cronbach Alfa katsayısını hesaplamış ve Spearman Brown testi ile güvenilirlik katsayısını bulmuştur. Toplam ölçek puanının Cronbach Alfa değeri .86, Testi yarılama güvenilirlik katsayısı .73, Test-Tekrar test korelasyon değeri .93 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutları ise şu şekildedir: Bağlılık alt boyutu Cronbach Alfa değeri .86, Testi yarılama güvenilirlik katsayısı .84, Test-Tekrar test değeri .93 olarak Güven ve Özdeşim alt boyutu Cronbach Alfa değeri .69, Testi yarılama güvenilirlik katsayısı .66, Test-Tekrar test değeri .88 olarak , Kendini Açma alt boyutu Cronbach Alfa değeri .58, Testi yarılama güvenilirlik katsayısı .60, Test-Tekrar test değeri .84 olarak Sadakat alt boyutu Cronbach Alfa değeri .58, Testi

yarılama güvenilirlik katsayısı .62, Test-Tekrar test değeri .77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin maddelerinin ait oldukları faktörlerdeki yük değerleri birinci faktör için .538-.742, dördüncü faktör için .534-.807 arasındadır. Madde alt test ve madde test korelasyonlarının tümü her madde için .000 düzeyinde anlamlıdır. Ayrıca maddelerin birinci faktör yük değerlerinin on beş madde için .410-.757 arasında değişmesi, üç madde de ise .300'e yakın olması ölçeğin tek boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tüm puan değişimine %32.4 katkıda bulunan ve "Bağlılık" olarak adlandırılan birinci faktör 8 maddeden; %9.2 katkıda bulunan ve "Güven ve Özdeşim" olarak adlandırılan ikinci faktör 4 maddeden; %6.7 katkıda bulunan ve "Kendini Açma" olarak adlandırılan üçüncü faktör 3 maddeden; %6.0 katkıda bulunan ve "Sadakat" olarak adlandırılan dördüncü faktör 3 maddeden oluşmuşlardır.

AİÖ'nde yer alan alt boyutlar ve ölçtüğü davranışlar şu şekildedir;

Bağlılık boyutu; ergenlerin birbirlerine, karşılıklı sevgi ve yakınlık duymalarını ifade eden sekiz maddeden oluşmaktadır (1, 4, 10, 11, 12, 13, 15, 16).

Güven ve özdeşim boyutunda; ergenlerin birbirlerine güvenmeleri ve özdeşleşmeleri ile ilgili dört madde yer almaktadır (2, 8, 9, 18).

Kendini açma boyutu; üç maddeden oluşmaktadır ve ergenlerin sorunlarını arkadaşlarıyla paylaşımını ölçülmektedir (6, 7, 14).

Sadakat boyutu; başı derde giren arkadaşlarını korumak amacıyla yalan söylemeyi ve arkadaşları onun başını derde soksa bile onların yanında yer almayı içeren üç maddeden oluşmaktadır (3, 5, 17).

Ölçekteki maddelere, her zaman (5 puan), sık sık (4 puan), ara sıra (3 puan), nadiren (2 puan) ve hiçbir zaman (1 puan) seçeneklerine göre yanıt verilmektedir. Alt ölçeklerden alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar, madde sayısının 5 ile çarpımı ile 1 arasındadır. Ölçekten ayrıca toplam puan da elde edilebilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan, arkadaşlarla olumlu ilişkileri ifade etmektedir (Ek 3) (Kaner 2000).

3.3.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Araştırmada üniversite öğrencilerinin benlik saygısını tespit etmek amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılmıştır. Morris Rosenberg tarafından 1963 yılında geliştirilmiş olan çoktan seçmeli 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı alt kategorisi kullanılmıştır. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonunda benlik saygısı kategorisinin geçerliğini sınamak için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerle yapılan değerlendirmede öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre, yüksek, orta ve düşük olarak gruplandırılmıştır. Görüşmelerden ve benlik saygısı ölçeğinden elde edilen sonuçlar arasındaki ilişkiler hesaplanmış ve geçerlik oranı 0,71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının ise 0,75 olduğu belirtilmiştir.

Testi değerlendirmek için; 1- 2 - 4 - 6 - 7. maddeler: Çok Doğru = 4, Doğru =3, Yanlış = 2, Çok Yanlış = 1 ve 3 - 5 - 8 - 9 - 10. maddelerde: Çok Doğru = 1, Doğru = 2, Yanlış = 3, Çok Yanlış = 4, olarak puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek puanlar 10 ile 40 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça benlik saygısı düşmektedir (Ek 2).

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formuyla bazı demografik özelliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu formun içerisinde cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne-baba tutumları, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu gibi değişkenler yer almaktadır (Ek 1).

3.4. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmayı yürütebilmek için araştırmanın evrenini oluşturan okullardan İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü aracılığıyla Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan Malatya ilinde kaç genel lise olduğu ve bu liselerin öğrenci mevcutları hakkında bilgi toplanmıştır. Ayrıca araştırmacı okul müdürleri ve psikolojik danışmanlar ile yüz yüze görüşerek hem

gerekli izinleri almış, hem de öğrenci mevcutları hakkında bilgi toplanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce yapılan görüşmelerde okul yöneticisi ve psikolojik danışmanlarına çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Okul yöneticileri veya psikolojik danışmanlar ile birlikte uygulama açısından her okul için uygun olan tarih ve saat belirlenmiştir. Uygulamalara başlamadan önce araştırmacı her sınıfa araştırmanın amacı ve veri toplama araçları hakkında bilgi vermiştir. Uygulama sırasında araştırmacı sınıfta hazır bulunmuştur.

Araştırmanın verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılının Mayıs ve Haziran aylarında toplanmıştır. Okul idaresi tarafından uygulama yapılacak sınıflar belirlenmiş olup uygulama sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Ölçme araçları tesadüfi örneklem yöntemine göre belirlenen öğrenci sayısından daha fazla öğrenciye uygulanmıştır. Boş bırakılan, yanlış doldurulan ölçeklerin çıkarılması durumunda ortaya çıkabilecek azalmayı gidermek amacıyla böyle bir önlem alınmıştır. Bu tür işaretlemelere de oldukça fazla rastlanmıştır. Bu ölçekler değerlendirilmeye alınmamıştır. Öğrenciler "Kişisel Bilgi Formunu, Arkadaş İlişkileri Ölçeği'ni, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'ni" yaklaşık 25 dakikada ve tek oturumda yanıtlamışlardır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Bu bölümde, araştırmaya dahil edilen ergenlere uygulanan ölçek sorularının verilerin analizinde öncelikle tanımlayıcı istatistikler (yüzde dağılım, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Sürekli verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov ve Shapiro Wilk testleri ile değerlendirilmiştir. Bu testler sonucunda örneklem ölçümlerinin dağılımlarının birbirinden manidar bir farklılık göstermediği ve örneklem varyansının homojen olmadığı sonucu bulunmuştur. Normal dağılım gözlenmemiştir. Bu doğrultuda iki grubun ortalamalarını karşılaştırmada Mann-Whitney U testi, 3 ve daha fazla gruplu karşılaştırmalarda ise nonparametrik varyans analizi Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır (Balcı, 2006). Lise öğrencilerinin cinsiyete göre arkadaşlık ilişkileri puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için Mann Withney U Testi kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine, ekonomik durumuna, anne-baba tutumuna, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine göre arkadaşlık ilişkileri puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis H testi

kullanılmıştır.Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine, ekonomik durumuna, anne-baba tutumuna, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine ilişkin grupların alt gruplarının karşılaştırılmasında Dunn testi kullanılmıştır. Arkadaşlık ilişkisi puan ortalamaları ile benlik saygısı puan ortalamaları arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemek için Spearman Sıra Farkları Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS V18 programı kullanılmış olup anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, katılımcılara ilişkin demografik bilgiler ve elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 4.1, Tablo 4.2, Tablo 4.3, Tablo 4.4 ve Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	327	58,9
	Erkek	228	41,1
Sınıf	9.Sınıf	139	25,0
	10.Sınıf	143	25,8
	11.Sınıf	140	25,2
	12.Sınıf	133	24,0
Toplam		555	%100

Örnekleme dahil edilen 555 öğrenciden 327'si(%58,9) kadın, 228'i (%41,1) erkektir. Örnekleme dahil edilen öğrencilerin 139'u (%25) 9. Sınıf, 143'ü (%25,8) 10.Sınıf, 140'ı (%25,2) 11.Sınıf, 133'ü (%24) 12. Sınıftadır.

Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Değişkenler		N	%
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar olan veya olmayan	55	9,9
	İlkokul	157	28,3
	Ortaokul	150	27,0
	Lise	131	23,6
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	57	10,3
	Yüksek lisans doktora mezunu	5	0,9

Örnekleme dahil edilen öğrencilerin anne eğitim durumları değişkenine göre dağılımları; annesi okuryazar olan veya olmayan 55 (%9,9) öğrenci, annesi ilkokul mezunu 157 (%28,3) öğrenci, annesi ortaokul mezunu 150 (%27) öğrenci, annesi lise mezunu 131 (%23,6) öğrenci, annesi üniversite ya da yüksekokul mezunu 57 (%10,3) öğrenci, annesi yüksek lisans ve doktora mezunu 5 (%0,9) öğrenci şeklindedir.

Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Değişkenler		N	%
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar olan veya olmayan	12	2,2
	İlkokul	99	17,8
	Ortaokul	140	25,2
	Lise	187	33,7
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	102	18,4
	Yüksek lisans doktora mezunu	15	2,7

Örnekleme dahil edilen öğrencilerin baba eğitim durumları değişkenine göre dağılımları; babası okuryazar olan veya olmayan 12 (%2,2) öğrenci, babası ilkokul mezunu 99 (%17,8 öğrenci), babası ortaokul mezunu 140 (%25,2) öğrenci, babası lise mezunu 187 (%33,7) öğrenci, babası üniversite ya da yüksekokul mezunu 102 (%18,4) öğrenci, babası yüksek lisans ve doktora mezunu 15 (%2,7) öğrenci şeklindedir.

Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Algılanan Anne ve Baba Tutumlarına Göre Dağılımları

Değişkenler		N	%
Anne-Baba tutumu	Baskıcı-Otoriter Tutum	81	14,6
	Demokratik- Hoşgörülü Tutum	334	59,8
	Aşırı Koruyucu Tutum	112	20,0
	İlgisiz Tutum	28	5,0

Örnekleme dahil edilen öğrencilerin anne-baba tutumu değişkenine göre dağılımları; baskıcı-otoriter tutum 81 (%14,6) öğrenci, demokratik-hoşgörülü tutum 334 (%59,8 öğrenci), aşırı koruyucu tutum 112 (%20) öğrenci, ilgisiz tutum 28 (%5) öğrenci şeklindedir.

Tablo 4.5. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımları

Değişkenler		N	%
Ekonomik Durum	Düşük	27	4,9
	Orta	495	89,2
	Yüksek	33	5,9

Örnekleme dahil edilen öğrencilerin aile gelir düzeyi değişkenine göre dağılımları; düşük ekonomik durum 27 (%4,9) öğrenci, orta ekonomik durum 495 (%89,2) öğrenci, yüksek ekonomik durum 33 (%5,9) öğrenci şeklindedir.

Tablo 4.6. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkisinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Min-Max	Ort±SS	Z	P
Bağlılık Alt Boyutu	Kadın	327	1,00-5,00	3,91±0,85	3,854	,062
	Erkek	228		3,77±0,91		
Güven-Özdeşim Alt Boyutu	Kadın	327	1,00-5,00	3,51±1,01	3,587	,320
	Erkek	228		3,43±0,98		
Kendini Açma Alt Boyutu	Kadın	327	1,00-5,00	3,16±1,17	10,165	,000*
	Erkek	228		2,66±1,13		
Sadakat Alt Boyutu	Kadın	327	1,00-5,00	2,42±1,10	10,304	,087
	Erkek	228		2,57±1,09		
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	Kadın	327	1,00-5,00	3,45±0,77	4,436	,044*
	Erkek	228		3,31±0,80		

*p<0,05

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi cinsiyete göre kendini açma alt boyutu ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Z=10,165; 4,436, p<0.05). Arkadaşlık ilişkileri toplam puanının kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kendini açma alt boyutu puanları kadınlarda erkeklerden yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak cinsiyete göre bağlılık, güven özdeşim ve sadakat alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır (Z=3,854; 3,587; 10,304 p>0.05).

Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskall Wallis Testi Sonuçları

	Ekonomik Durum	n	Mean Rank	Ort±SS	sd	x ²	p	Anlamlı Fark
Bağlılık Alt Boyutu	Düşük	27	203,31	3,35±1,13				
	Orta	495	276,39	3,85±0,85	2	15,283	,000*	Düşük- Yüksek
	Yüksek	33	363,26	4,25±0,88				Yüksek-Orta
Güven-Özdeşim Alt Boyutu	Düşük	27	209,07	2,96±1,26				
	Orta	495	278,71	3,49±0,97	2	7,725	,021*	Orta-Yüksek
	Yüksek	33	323,70	3,77±1,02				
Kendini Açma Alt Boyutu	Düşük	27	200,13	2,37±0,97				
	Orta	495	281,17	2,98±1,17	2	6,944	,031*	Orta-Düşük
	Yüksek	33	294,17	3,07±1,31				
Sadakat Alt Boyutu	Düşük	27	254,80	2,30±1,00				
	Orta	495	278,30	2,48±1,09	2	,843	,656	
	Yüksek	33	292,45	2,65±1,29				
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	Düşük	27	201,02	2,93±0,94				
	Orta	495	278,34	3,40±0,76	2	10,526	,005*	Düşük-orta
	Yüksek	33	335,85	3,68±0,86				Düşük-Yüksek

*P<0,05

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi ekonomik duruma göre bağlılık, güven özdeşim, kendini açma alt boyutları puanları ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($X^2=15,283$; $7,725$; $6,944$; $10,526$ $p<0.05$). Bağlılık alt boyutu puanlarına göre düşük gelirli aileler ile yüksek gelirli aileler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yüksek gelirli ailede yetişen öğrencilerin bağlılık puanı düşük gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Bağlılık alt boyutu puanlarına göre orta gelirli aileler ile yüksek gelirli aileler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yüksek gelirli ailede yetişen öğrencilerin bağlılık puanı orta gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Güven ve özdeşim alt boyutu puanlarına göre orta gelirli aileler ile yüksek gelirli aileler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yüksek gelirli ailede yetişen öğrencilerin güven ve özdeşim kurma puanı orta gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Kendini açma alt boyutu puanlarına göre orta gelirli aileler ile düşük gelirli aileler arasında anlamlı fark bulunmuştur. Orta gelirli ailede yetişen öğrencilerin kendini açma puanı düşük gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Arkadaşlık ilişkileri toplam puanına göre düşük

gelirli ailelerle orta gelirli aileler ve yüksek gelirli aileler arasında anlamlı fark görülmüştür. Yüksek gelirli ve orta gelirli ailede yetişen öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanı düşük gelirli ailede yetişen öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanından daha yüksektir. Ancak ekonomik duruma göre sadakat alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($X^2=,843$ $p>0.05$).

Tablo 4.8 Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Anne-Baba Tutumu	n	Mean Rank	Ort±SS	s d	x ²	p
Bağlılık Alt Boyutu	Baskıcı-Otoriter Tutum	81	269,77	3,85±0,75	3	9,380	,025*
	Demokratik- Hoşgörülü Tutum	334	292,88	3,92±0,89			
	Aşırı Koruyucu Tutum	112	254,54	3,74±0,91			
	İlgisiz Tutum	28	218,16	3,60±0,66			
Güven-Özdeşim Alt Boyutu	Baskıcı-Otoriter Tutum	81	267,43	3,42±0,96	3	3,008	,390
	Demokratik- Hoşgörülü Tutum	334	287,36	3,54±1,01			
	Aşırı Koruyucu Tutum	112	262,52	3,38±1,04			
	İlgisiz Tutum	28	258,79	3,41±0,83			
Kendini Açma Alt Boyutu	Baskıcı-Otoriter Tutum	81	307,03	3,16±1,15	3	5,549	,136
	Demokratik- Hoşgörülü Tutum	334	275,68	2,94±1,18			
	Aşırı Koruyucu Tutum	112	256,58	2,80±1,21			
	İlgisiz Tutum	28	307,34	3,20±1,07			
Sadakat Alt Boyutu	Baskıcı-Otoriter Tutum	81	286,14	2,53±1,11	3	4,436	,218
	Demokratik- Hoşgörülü Tutum	334	279,06	2,49±1,10			
	Aşırı Koruyucu Tutum	112	256,91	2,35±1,09			
	İlgisiz Tutum	28	326,18	2,77±1,05			
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	Baskıcı-Otoriter Tutum	81	284,36	3,42±0,74	3	3,567	,312
	Demokratik- Hoşgörülü Tutum	334	286,07	3,43±0,80			
	Aşırı Koruyucu Tutum	112	253,80	3,27±0,81			
	İlgisiz Tutum	28	260,09	3,36±0,54			

*p<0,05

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi anne baba tutumuna göre bağlılık alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($X^2=9,380$ $p<0.05$). Ancak bağlılık alt boyutu puanları arasında karşılaştırma yapıldığında; gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu çıkmıştır. Ayrıca sadakat, güven özdeşim, kendini açma alt boyutu puanları ve arkadaş ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($X^2=3,008$; $5,549$; $4,436$; $3,567$ $p>0.05$)

Tablo 4.9 Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	Mean Rank	Ort±SS	sd	x ²	p
Bağlılık Alt Boyutu	9.Sınıf	139	264,45	3,76±0,95	3	2,392	,495
	10.Sınıf	143	280,10	3,89±0,81			
	11.Sınıf	140	293,31	3,93±0,86			
	12.Sınıf	133	273,79	3,83±0,88			
Güven-Özdeşim Alt Boyutu	9.Sınıf	139	287,69	3,52±1,03	3	1,294	,731
	10.Sınıf	143	279,51	3,50±0,96			
	11.Sınıf	140	278,39	3,48±1,03			
	12.Sınıf	133	265,84	3,42±0,99			
Kendini Açma Alt Boyutu	9.Sınıf	139	266,97	2,87±1,28	3	2,281	,516
	10.Sınıf	143	269,03	2,89±1,11			
	11.Sınıf	140	286,70	3,01±1,17			
	12.Sınıf	133	290,02	3,04±1,15			
Sadakat Alt Boyutu	9.Sınıf	139	255,24	2,30±0,99	3	4,522	,210
	10.Sınıf	143	293,73	2,57±1,07			
	11.Sınıf	140	277,30	2,50-1,16			
	12.Sınıf	133	285,62	2,55-1,15			
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	9.Sınıf	139	265,21	3,31±0,79	3	1,791	,617
	10.Sınıf	143	279,55	3,42±0,75			
	11.Sınıf	140	290,70	3,44±0,80			
	12.Sınıf	133	276,33	3,39±0,81			

*p<0,05

Tablo 4.9'da görüldüğü gibi sınıf düzeyine göre bağlılık, sadakat, güven özdeşim, kendini açma alt boyutu puanları ve arkadaş ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($X^2=3,008; 5,549; 4,436; 3,567$ $p>0.05$).

Tablo 4.10. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Anne- Öğrenim Durumu	n	Mean Rank	Ort±SS	sd	x ²	p	Anlamlı Fark
Bağlılık Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	55	262,68	3,81±0,77	5	5,186	,394	
	İlkokul	157	278,59	3,84±0,94				
	Ortaokul	150	264,91	3,79±0,87				
	Lise	131	300,27	3,97±0,83				
	Üniversite/Yüksek okul mezunu	57	268,35	3,79±0,91				
	Yüksek Lisans ve Doktora	5	347,30	4,25±0,78				
Güven- Özdeşim Alt Boyutu		55	259,09	3,41±0,91	5	3,641	,602	
	Okur-yazar olan veya olmayan	157	282,81	3,50±1,05				
	İlkokul	150	270,17	3,44±0,99				
	Ortaokul	131	295,41	3,56±1,01				
	Lise	57	268,52	3,41±0,98				
	Üniversite/Yüksek okul mezunu	5	221,90	3,25±0,59				
Kendini Açma Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	55	211,22	2,47±1,20	5	11,653	,043*	Okuryazar olan veya olmayan-İlkokul
	İlkokul	157	294,70	3,07±1,11				
	Ortaokul	150	278,37	1,00-5,00				
	Lise	131	285,93	3,02±1,16				
	Üniversite/Yüksek okul mezunu	57	276,79	2,95±1,21				
	Yüksek Lisans ve Doktora	5	282,90	3,00±1,49				
Sadakat Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	55	244,81	2,22±0,90	5	5,058	,409	
	İlkokul	157	283,02	2,52±1,13				
	Ortaokul	150	284,29	2,53±1,12				
	Lise	131	282,01	2,51±1,10				
	Üniversite/Yüksek okul mezunu	57	279,74	2,50±1,13				
	Yüksek Lisans ve Doktora	5	172,10	1,80±0,90				
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	Okur-yazar olan veya olmayan	55	240,75	3,23±0,66	5	5,562	,351	
	İlkokul	157	284,11	3,42±0,84				
	Ortaokul	150	271,37	3,36±0,81				
	Lise	131	297,50	3,48±0,75				
	Üniversite/Yüksek okul mezunu	57	269,32	3,35±0,79				
	Yüksek Lisans ve Doktora	5	282,70	3,41±0,70				

*p<0,05

Tablo 4.10'da görüldüğü gibi anne eğitim düzeyine göre sadakat, güven-özdeşim, bağlılık alt boyutu puanları ve arkadaş ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($X^2=5,186; 3,641; 5,058; 5,562$ $p>0,05$). Ancak anne eğitim düzeyi

durumuna göre kendini açma alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($X^2=11,653$ $p<0.05$). Kendini açma alt boyutu puanlarına göre annesi ilkokul mezunu olan ve annesi okur yazar olan veya olmayan öğrenciler arasında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğrencilerin kendini açma puanı anne eğitim düzeyi okuryazar olan veya olmayan öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 4.11. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Arkadaşlık İlişkisi Puan Ortalamalarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Baba Öğrenim Durumu	n	Mean Rank	Ort±SS	sd	x ²	p
Bağlılık Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	12	204,13	3,32±1,19	5	3,852	,571
	İlkokul	99	292,28	3,93±0,87			
	Ortaokul	140	273,18	3,82±0,91			
	Lise	187	275,10	3,84±0,88			
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	102	281,61	3,89±0,81			
	Yüksek lisans doktora mezunu	15	299,43	3,99±0,72			
Güven-Özdeşim Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	12	208,25	2,96±1,26	5	10,775	,056
	İlkokul	99	306,50	3,68±0,94			
	Ortaokul	140	262,67	3,38±1,04			
	Lise	187	266,89	3,41±1,00			
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	102	290,25	3,55±0,94			
	Yüksek lisans doktora mezunu	15	343,97	3,90±0,78			
Kendini Açma Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	12	216,96	2,50±1,45	5	4,097	,536
	İlkokul	99	279,64	2,97±1,24			
	Ortaokul	140	270,00	2,90±1,13			
	Lise	187	276,57	2,94±1,20			
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	102	290,05	3,04±1,11			
	Yüksek lisans doktora mezunu	15	326,63	3,31±1,13			
Sadakat Alt Boyutu	Okur-yazar olan veya olmayan	12	245,21	2,39±1,45	5	1,712	,887
	İlkokul	99	264,46	2,40±1,12			
	Ortaokul	140	287,09	2,55±1,15			
	Lise	187	280,11	2,49±1,08			
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	102	278,21	2,44±0,97			
	Yüksek lisans doktora mezunu	15	281,07	2,56±1,28			
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	Okur-yazar olan veya olmayan	12	214,17	2,95±1,16	5	4,801	,441
	İlkokul	99	291,61	3,46±0,80			
	Ortaokul	140	269,58	3,36±0,84			
	Lise	187	272,61	3,37±0,76			
	Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu	102	286,86	3,43±0,71			
	Yüksek lisans doktora mezunu	15	324,77	3,62±0,65			

p<0.05*

Tablo 4.11'de görüldüğü gibi baba eğitim düzeyine göre sadakat, güven özdeşim, kendini açma, bağlılık alt boyutu puanları ve arkadaş ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($X^2=3,852; 10,775; 4,097; 1,712; 4,801$ p>0.05).

Tablo 4.12. Arkadaşlık İlişkisi ile Benlik Saygısı arasındaki Korelasyon

Spearman's Rho	Bağlılık Alt Boyutu	Güven Özdeşim Alt Boyutu	Kendini Açma Alt Boyutu	Sadakat Alt Boyutu	Benlik Saygısı Toplam	Arkadaşlık İlişkileri Toplam
Bağlılık Alt Boyutu	r 1,000					
	p					
Güven Özdeşim Alt Boyutu	r ,679**	1,000				
	p ,000					
Kendini Açma Alt Boyutu	r ,458**	,534**	1,000			
	p ,000	,000				
Sadakat Alt Boyutu	r ,241**	,375**	,439**	1,000		
	p ,000	,000	,000			
Benlik Saygısı Toplam	r ,302**	,084	-,086*	-,093*	1,000	
	p ,000	,054	,049	,033		
Arkadaşlık İlişkileri Toplam	r ,857**	,844**	,738**	,562**	,126**	1,000
	p ,000	,000	,000	,000	,004	

Tabloya 4.12'ye göre benlik saygısı puanı ile bağlılık ($r=0,302$, $p<0,01$) alt boyutu puanı ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanı ($r=0,126$, $p<0,01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olmakla birlikte; benlik saygısı puanı ile sadakat ($r=-0,093$, $p<0,01$) ve kendini açma ($r=-0,086$, $p<0,01$) alt boyutu puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Benlik saygısı puanı ile güven özdeşim alt boyutu puanı arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($r=0,084$, $p>0,01$). Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden alınan puanlar arttıkça benlik saygısı düzeyi düşmektedir.

Benlik saygısı puanı arttıkça benlik saygısı düzeyi azalmaktadır, buradan anlaşılacağı gibi kişinin benlik saygısı düzeyi azaldıkça arkadaşlarına bağlılık puanı artmaktadır ve arkadaşlık ilişkileri puanı yükselmektedir. Benlik saygısı düzeyi arttıkça sadakat ve kendini açma puanı artmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulguları yorumlanmış ve alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır, ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara göre hazırlanmış önerilerden söz edilmiştir.

5.1. Tartışma

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri ve ilgili literatür doğrultusunda ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ile benlik saygısı arasındaki ilişki ve cinsiyet,sınıf düzeyi, ekonomik durum, algılanan anne baba tutumu, annenin öğrenim durumu ve babanın öğrenim durumuna göre arkadaşlık ilişkilerinin farklılık gösterip göstermediğiyle ilgili bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Yapılan çalışmada araştırmaya katılan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisinin cinsiyet değişkenine göre analizine baktığımızda, Kruskal Wallis H-testi sonucuna göre ölçeğin kendini açma alt boyutu puanında ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ancak ölçeğin bağlılık, güven ve özdeşim, sadakat alt boyutları puanlarında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Kızların erkeklere göre arkadaşlık ilişkileri puanının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca kızların arkadaşlık ilişkilerinde kendini açma puanı erkeklerden daha yüksektir. Gelişimsel açıdan bakıldığında kız çocukları erkek çocuklarına göre daha erken dil becerilerini kullanabilmektedir (MEGEP,2019). Kız çocuklarının dili erken yaştan itibaren kullanabiliyor olmaları toplumsal iletişim becerilerinde arkadaşlık kurmada ve kendini ifade etmede erkeklere göre kız çocuklarını daha avantajlı hale getirmektedir. Araştırma sonucunda bulunan, kızların erkeklere göre arkadaşlık ilişkileri puanının daha yüksek olduğu sonucu dil becerilerinin gelişimi ile bağlantılı olabilir. Çevik'in (2007:81) lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarını bazı değişkenler açısından incelediği çalışmasında, cinsiyete göre arkadaşlık ilişkisinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Kızların erkeklere göre daha çok arkadaş sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Çok'un (1994) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmasında önemli bir fark olmasa da kızların erkeklere göre daha fazla arkadaşına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Döğücü (2004) yaptığı çalışmada lise öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin bağlılık ve kendini açma alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark bulmuştur. Farklı kademelerde yapılan çalışmalarda kız öğrencilerin arkadaşlık ilişkisini daha yüksek algıladığına dair bulgularda mevcuttur (Bourke ve Smith, 1989; Doğanay ve Sarı, 2006; İnal, 2009; Mok ve Flynn, 2002). Bu çalışmalar yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Atalay (2018) yaptığı çalışmada kız ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde daha fazla güven-özdeşim ve sadakate sahip olduklarını, erkek ergenlerin ise daha fazla kendilerini açtıklarını belirlemiştir. Lise öğrencileri üzerinde çalışmalarını gerçekleştiren Sarı, Ötünç ve Erceylan (2007) ile Durmaz'ın (2008) elde ettiği sonuçlarda arkadaşlık bağlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Bu çalışmalar yapılan çalışmayı desteklememektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisinin ekonomik durum değişkenine göre analizine baktığımızda, Kruskal Wallis H-testi sonucuna göre ölçeğin bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma alt boyutları puanlarında ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Sadakat alt boyutu puanında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ortalamalara göre yüksek gelirli ailede yetişen öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin gelirleri yüksek ailede yaşamaları sosyalleşmeleri konusunda avantaj sağlamış olabilir. Sosyo-ekonomik durum arkadaşlık ilişkilerini dolaylı da olsa etkilemektedir (Erwin, 2000). Üst sosyo ekonomik düzeyde olan ergenlerin düşük sosyo ekonomik düzeyde olan ergenlere göre arkadaşlarıyla vakit geçirme oranı daha fazla olabilir, daha fazla sosyal faaliyetlere katılabilirler. Sosyal faaliyetler ergenlerin arkadaşlarıyla daha iyi iletişim ve arkadaşlık ilişkileri kurmalarını sağlayabilir. Dinçer (2008), sosyo ekonomik durumlarına göre iki grupta incelediği lise öğrencilerinin, algılanan anne baba tutumlarını ve arkadaşlık ilişkilerini incelediği çalışmada, alt ve üst sosyo ekonomik düzeydeki öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı fark bulunmuştur, üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri alt boyutlarından bağlılık ve güven-özdeşim puanlarının alt sosyo ekonomik düzeyde olan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Mangır ve Kandemir (1993) gençlerin kendini kabul düzeyini çeşitli değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında sosyo-

ekonomik düzeyin yüksek olması gençlerin kendini kabulünü olumlu yönde etkilediği sonucunu bulmuşlardır. Bu durumun gençlerin sosyal ilişki kurmalarında başarılı olmalarını sağladığını ifade etmişlerdir. Bu çalışmalar yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisinin anne-baba tutumu değişkenine göre analizine baktığımızda, Kruskal Wallis H-testi sonucuna göre ölçeğin güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat alt boyutları puanlarında ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bağlılık alt boyutu puanında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır ancak gruplar arasında karşılaştırma yapıldığında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Gruplar arası anlamlı fark olmamasıyla birlikte arkadaşlık ilişkileri bağlılık alt boyutu puanı ortalamalarına göre demokratik hoşgörülü tutuma sahip anne- babaların çocuklarının arkadaşlıkta bağlılık ilişkileri daha yüksektir. Dinçer ' in (2008), yapmış olduğu araştırma sonucuna göre üst sosyo ekonomik düzeyde anne baba tutumunu otoriter algılayan öğrencilerin puanı ile bağlılık puanı arasında negatif ilişki bulunmuştur. Üst sosyo ekonomik düzeyde anne baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin puanı ile bağlılık puanı arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Alt sosyo ekonomik düzeyde anne baba tutumunu otoriter algılayan öğrencilerin puanı ile güven ve özdeşim puanı arasında negatif, alt sosyo ekonomik düzeyde anne baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin puanı ile güven ve özdeşim puanı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışma yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Sınıf düzeyine göre bağlılık, sadakat, güven özdeşim, kendini açma alt boyutları puanları ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Demir, Kutlu ve Erdoğan'ın (2016) ergenlerde akran ilişkisini belirleme amacıyla yaptığı araştırma sonucunda elde edilmiş bulguya göre; öğrencilerin buldukları sınıf düzeyiyle akran ilişkisi puanı aralarında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Döğücü (2004) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu çalışmalar yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisinin anne-baba eğitim düzeyi değişkenine göre analizine baktığımızda, Kruskal Wallis H-testi sonucuna göre ölçeğin bağlılık, güven ve özdeşim, sadakat alt boyutları puanlarında ve arkadaşlık

ilişkileri toplam puanında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Sadece annenin eğitim düzeyine göre kendini açma alt boyutu puanında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Anne eğitim düzeyi ilkököl olan çocukların arkadaşlık ilişkilerinde kendini açma puanı annesi okur yazar olan veya olmayan öğrencilerinkinden yüksektir. İlkööl mezunu olan anneler, okuryazar olan veya olmayan annelere göre çocuklarını arkadaşlık ilişkilerinde kendini açma konusunda daha çok destekledikleri, cesaretlendirdikleri söylenebilir. Burada aldıkları eğitim de etkili olabilir. Atalay (2018) yaptığı araştırma sonucunda ergenlerin anne eğitim düzeyine göre arkadaşlık ilişkilerinde bağıllık alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulmuştur, ama baba eğitim düzeyi ile anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu çalışma yapılan araştırmayı destekler niteliktedir. Çiftçi(2018), araştırması sonucunda araştırmaya katılan lise öğrencilerinin anne eğitim durumlarına göre akran ilişkisi puanlarında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bununla birlikte lise öğrencilerinin baba eğitim durumlarına göre güven-özdeşim ve sadakat akran ilişkisi puanlarında farklılık görülmüştür. Öğrencilerin okuma yazma bilen babaların güven-özdeşim puanı, lise ve üniversite mezunu babaların puanlarından ve okuma yazma bilen babaların sadakat akran ilişkisi puanları, ilkököl mezunu babaların puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Çevik ve Çelikkaleli'nin (2010) yapmış olduğu araştırma bulgusuna göre; anne eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağıllığı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan baba eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağıllığı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Bu çalışmalar yapılan araştırmayı desteklememektedir.

Araştırmamızın arkadaşlık ilişkisi ve benlik saygısı arasındaki korelasyon tablosuna göre benlik saygısı puanı ile bağıllık alt boyutu puanı ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Benlik saygısı puanı ile kendini açma ve sadakat alt boyutu puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Diğer taraftan benlik saygısı puanı ile güven-özdeşim alt boyutu puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Benlik saygısının gelişiminde akranlardan olumlu geribildirim almak ve akran ilişkileri önemli olmakla birlikte, bu araştırmada benlik saygısı azaldıkça arkadaşlık ilişkilerinin daha yüksek puanlar aldığı ve bağıllık puanının arttığı sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, benlik saygısı düşük olan öğrenciler için arkadaşlıkta bağıllığın ve

arkadaşlık ilişkisinin önemli olduğunu gösteriyor olabilir. Benlik saygısı düşük olan öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine ihtiyaç duydukları ve önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu yorum aidiyet hissi, kabul görme ve toplum desteğini alma kavramlarıyla bağlantılı olabilir, benlik saygısı düşük olan öğrenciler akran iletişimi kurarak topluma aidiyet hissini güçlendiriyor, kabul görüyor olabilir. Ayrıca benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin arkadaşlarına sadakat ve kendini açma düzeylerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Benlik saygısı yüksek olan kişi kendini, çevresini, yeterliliklerini, hayatta yapabildiklerini ve yapamadıklarını, başarılarını ve başarısızlıklarını olduğu gibi kabul eder. Kendini olduğu gibi kabul eden bir kişinin karşıdaki kişiyi kabul etme, hatalarını tolere etme düzeyi geliştiği söylenebilir. Bu nedenle kendini kabul eden ve onaylayan kişi karşıdakini de olduğu gibi kabul edeceği için arkadaşlıkta sadakat ve kendini açma düzeyinin yukarıda açıklanan gerekçelerden etkileneceği düşünülmektedir. Öğrencilerin benlik saygısının artmasına paralel olarak kendine güvenin de artabileceği düşünüldüğünden öğrencilerin kendine güveni arttıkça arkadaşlık ilişkilerinde kendilerini daha rahat açtıkları, kendileri hakkında daha rahat konuştukları düşünülebilir.

5.2. Sonuç

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara yer verilmiştir:

1. Cinsiyet değişkenine göre arkadaşlık ilişkileri toplam puanı ve kendini açma alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır, sadakat, güven-özdeşim ve bağlılık alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

2. Ekonomik durum değişkenine göre arkadaşlık ilişkileri toplam puanı, kendini açma güven-özdeşim ve bağlılık alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Yüksek gelirli ailede yetişen öğrencilerin bağlılık puanı düşük gelirli ailede yetişen öğrencilerden ve orta gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Yüksek gelirli ailede yetişen öğrencilerin güven ve özdeşim kurma puanı orta gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Orta gelirli ailede yetişen öğrencilerin kendini açma puanı düşük gelirli ailede yetişen öğrencilerden yüksektir. Yüksek gelirli ve orta gelirli ailede yetişen öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanı düşük gelirli ailede yetişen öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri puanından daha yüksektir. Ancak ekonomik duruma göre sadakat alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3. Anne-baba tutumlarına göre bağlılık alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ancak bağlılık alt boyutunda; gruplar arasında yapılan karşılaştırma sonucunda anlamlı bir fark yoktur. Anne-baba tutumlarına göre sadakat, güven-özdeşim, kendini açma alt boyutları puanları ve arkadaşlık ilişkileri toplam puanı anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

4. Öğrencilerin bulunduğu sınıf düzeyine göre arkadaşlık ilişkileri toplam puanı, bağlılık, sadakat, güven-özdeşim, kendini açma alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

5. Anne eğitim düzeyine göre kendini açma alt boyutu puanı anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinde kendini açma puanı anne eğitim düzeyi okuryazar olan ve olmayan öğrencilerden yüksektir. Ancak anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri toplam puanı, bağlılık, sadakat, güven-özdeşim alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

6. Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri toplam puanı, bağlılık, sadakat, güven özdeşim, kendini açma alt boyutları puanları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

7. Benlik saygısı düştükçe arkadaşlıkta bağlılık puanı ve arkadaşlık ilişkileri puanı artmaktadır. Benlik saygısı yükseldikçe arkadaşlıkta sadakat ve kendini açma puanları artmaktadır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu öneriler geliştirilebilir:

1. Lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin kimlik oluşumunu etkilediği düşünülürse arkadaşlık ilişkilerinin öğrenciler için önemiyle ilgili okullarda, psikolojik danışmanlar tarafından ailelere ve öğretmenlere bilgilendirici seminerler düzenlenebilir.
2. Arkadaşlık becerileri kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre yüksek olduğundan, okullarda erkek öğrenciler için arkadaşlık becerilerini geliştirecek grup çalışmaları yapılabilir.
3. Arkadaşlık becerilerinde kendini açma düzeyi kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre yüksek olduğundan, toplumsal cinsiyet rolleri ile çalışılarak erkek öğrencilerin kendini açma, kendini ifade etme, duygu ve düşüncelerini anlamlandırma becerileri, grup ve bireysel çalışmalarla desteklenerek güçlendirilebilir.
4. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan öğrencilerin sosyalleşmesi ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmesi için okullarda sosyal faaliyetler arttırılabilir ve öğrenciler bu faaliyetlere teşvik edilebilir.
5. Benlik saygısı düşük olan öğrenciler tespit edilip bu öğrencilerle birlikte bireysel farklılıklara saygıyı ön plana alan, karşıdakini olduğu gibi kabul etmeyi sağlayan grup çalışmaları yapılabilir.
6. Bu araştırmada lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkisi benlik saygısı ve bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Başka bir çalışmada arkadaşlık ilişkilerinin benlik saygısı ile ilişkisi farklı eğitim kademelerinde incelenebilir ya da arkadaşlık ilişkileri kişilik özellikleri, sosyal görünüş kaygısı, sosyal beceriler açısından incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adams, J.F. (1999), *Ergenliği Anlamak*, (Çev. Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara.
- Agnor, C. J. (2009). A proposed model of friendship quality and attachment in preschool children. Unpublished doctoral dissertation, Seattle Pacific University, Seattle.
- Alemdağ S, (2013), Öğretmen adaylarında fiziksel aktiviteye katılım sosyal görünüş kaygısı ve sosyal öz-yeterlik ilişkisinin incelenmesi. Yüksek lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 27-38.
- Alkın, T. (1991), "Bir Grup Ergende Aile, Okul, Akran İlişkileri İle Benlik Saygısının Karşılaştırmalı Etkileşimleri." Dokuz Eylül Ün. Tıp Fak. Uzmanlık Tezi, İzmir.
- Altınköprü, T. (2000), *Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği*, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Altıntaş, M. (1991), "Kendini ayarlama becerisi ve arkadaşlık ilişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler, Ankara.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R.C., ve Hilgard, E.R. (1995), *Psikolojiye Giriş*, (Çev.Kemal Atakay, Mustafa Atakay, Aysun Yavuz, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Atalay, D. (2018), Ergenlerin anne-baba tutum algısı ve arkadaşlık ilişkileri ile duygu düzenlemelerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Karabük.
- Atmaca, M. (2017), Ergenlerin benlik saygılarının arkadaşlık ilişkileri ile ilgili bazı değişkenler açısından incelenmesi: Avcılar örneği. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, A.R. (2003), "Çocuğun Dinî Kişiliğinin Gelişiminde Aile Faktörü", Ekev Akademi Dergisi, C. 7, S.15, Ankara.
- Aydın, B. (1996), "Benlik Kavramı ve Ben Şemaları." *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8: 41-47.
- Bagwell, C. L., Bender, S. E., Andreassi, C. L., Kinoshati, T. L., Montarello, S. A., & Muller, J. G. (2005). Friendship quality and perceived relationship changes predict

- psychosocial adjustment in early adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 235–254.
- Balcı, A. (2006). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Pegem A Yayıncılık. Ankara.
- Bayhan, P. (2015). *Ergenlik Kuramları*. Yayımlanmamış Ders Notu. Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü.
- Bayhan, P. ve Işıtan, S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Aile ve Toplum. Eğitim-Kültür ve Aile Dergisi*. 5 (20),33-44.
- Baymur, F. (2004), *Genel Psikoloji, İnkılap Kitabevi*, 13.Baskı, İstanbul.
- Benenson, J.F. and Benarroch, D. (1998), Gender differences in responses to friends hypothetical greater success. *Journal of Early Adolescence*, 18 (2); 192-208.
- Bilgiç, N. (2002), “Arkadaşlık becerisi eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yalnızlık düzeyine etkisi” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bourke, S.,& Smith, M. (1989). Quality of school life and intentions for further education: The case of rural high school. Paper Presented at the Annual Conference of The Australian Association for Research in Education. Adelaide, South Australia.
- Brown, L. M., Way, N., & Duff, J. L. (1999). The others in my I: Adolescent girls’ friendships and peer relations. In N. G. Johnson, M. C. Roberts, & J. Worell(Eds.), *Beyond Appearance: A new look at adolescent girls*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri (2.Basım)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, A. A. B. (2008). The best friendships of young adolescents: the role of internalizing symptoms, characteristics of friends, friendship quality, and observed disclosure. Unpublished doctoral dissertation, Maryland University, USA

- Cole, M., Cole, S. R., & Lightfoot, C. (2005). *The development of children* (5th Ed.). New York, NY: Worth Publishers.
- Csóti, M. (2001). *Social Awareness Skills for Children*. London, GBR: Jessica Kingsley Publishers.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim Donanımları* (10. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çankaya, B;(2007). "Lise I. Ve II. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Benlik Saygısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi.
- Çevik, G.B. (2007), *Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Çevik, G.B. ve Çelikkaleli, Ö. (2010), *Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı Ve İnternet Bağımlılığının Cinsiyet, Ebeveyn Tutumu ve Anne-Baba Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, 2010, Sayfa 225-240
- Çiftçi, H. (2018) *Akran İlişkileri Düzeylerinin Karşılaştırılması: Lise Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme İnsan ve Toplum Bilimleri araştırmaları Dergisi Cilt7 Sayı 3 Syf. 1516-1535*
- Çuhadaroğlu, F. (1986) *Adölesanlarda Benlik Saygısı*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 1986.
- Çok, F. (1994), "Üniversite öğrencilerinde arkadaşlık ilişkileri ve bunun ana- baba tutumlarıyla ilişkisi" Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Damon, W. ve Hart, D. (2003), "The Development of Self-Understanding from Infancy through Adolescence." *Child Development*. 53: 841-864.
- Dekovic, M. ve Meeus, W. (1997), *Peer Relations in Adolescence. Effects of Parenting and Adolescents' Self-Concept.*" *Journal of Adolescence*. 20,2: 163-176,

- Deluty, R. H. (2004). *Observed and Imagined: Poems and Essays*. Baltimore: Gateway Press.
- Demir, A. (1990), “Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyini etkileyen bazı etmenler” Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, M., Özdemir, M., & Weitekamp, L. A. (2007). Looking to happy tomorrows with friends: Best and close friendships as they predict happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8, 243–271. doi:10.1007/s10902-006-9025-2
- Demir, M., Özen, A., Doğan., Bilyk , N. A. and Tyrell, F. A. (2011). I matter to my friend, therefore I am happy: Friendship, mattering, and happiness. *Journal Happiness Studies*, 12,983–1005
- Demir, Y., Kutlu, M. ve Erdoğan, U. (2016), Ergenlerin Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, VII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi – 5-8 Mayıs 2016 Çanakkale.
- Dinçer, B. (2008). "Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı. Ankara
- Doğan, S.(1984), “Lise son sınıf öğrencileri hangi konularda, kimlere, ne derece açılıyorlar?” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T., (2010) Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,39: 151-159.
- Doğanay, A.,& Sarı, M. (2006). Öğrencilerin üniversitedeki yaşam kalitesine ilişkin algılarının demokratik yaşam kültürü çerçevesinde değerlendirilmesi (Çukurova Üniversitesi örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(16), 107- 128.
- Döğücü, F. (2004). "Tosyo ilçesinde farklı liselerde öğrenim gören ergenlerin arkadaş ilişkilerinin incelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

- Dökmen, Ü. (1992), "Ailelerinin yanında ve yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin üniversite ve lisedeki sosyal atomlarının karşılaştırılması", 171. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
- Dökmen, Ü. (2002). İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Dube, M., Julien, D., Lebeau, E. and Gagnon, I. (2000). Marital satisfaction of mothers and the quality of daily interactions with their adolescents. Canadian Journal of Behavioural Science, 32 (1), 18-28.
- Durmaz, A. (2008). Liselerde okul yaşam kalitesi (Kırklareli ili örneği) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Ekşi, A. (2003), Çocuk, Genç, Ana Babalar, Bilgi Yayınları, Ankara.
- Erkan, G. (1998), "Boşanmanın Çocukların Benlik Tasarımı Düzeyine Etkisi." H. Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Ersanlı, K. (2005). Davranışlarımız, gelişim ve öğrenme. Samsun: Eser Ofset Matbaacılık.
- Erşan, E.E. ve diğ., 2009. Beden eğitimi ve antrenörlük bölümü öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi ve bazı sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. Klinik Psikiyatri, 12;35-42.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*. (çev:Akınhay, O.). İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Freud, S. (1940), 1938 An Outline of Psychoanalysis. New York: W.W. Norton.
- Freud, S. (1953), 1923 The Ego and the Id. London: Standard Edition, Hogart Press, 19:5-66.
- Froding, B. and Peterson, M. (2012). Why virtual friendship is no genuine friendship. Ethics and Information Technology, 14, 201-207. Doi:10.1007/s10676-011-9284-4
- Geçtan, E. (1981), Psikanaliz ve Sonrası, Hür Yayınları, Ankara.

- Güçray, S. (1999), "Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 9-10-11 Yaş Çocuklarının Özsaygı Gelişimini Etkileyen Etmenler", (Yayımlanmamış Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hamachek, E. D. (2004), *Eiicottnfers with the Self*. New York: Holt, Rinehart&Winston, Inc.
- Hortaçsu, N. (1991), *İnsan İlişkileri*, (1. Basım), Ankara: İmge Kitabevi.
- Işıkol Ö. F, (2013). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin sosyal görünüş saygıları ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi(Üsküdar İlçesi örneği). Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 22, 36-46, 122-138.
- İkizoğlu, M. (1993), "Demokratik ve Otoriter Ana-Baba Tutumlarının Lise Son Sınıf öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- İnal, U. (2009). Adana il sınırları içerisindeki yatılı ilköğretim bölge okullarında bulunan öğretmen ve öğrencilerin okul yaşam kalitesi algılarının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Jacobson, E. (1964), *The Self and the Object World*. New York: International Universities Press Incorporated.
- Jensen-Campbell, L. A., Adams, R., Perry, D. G., Workman, K. A., Furdella, J. Q., & Egan, S. K. (2002). Agreeableness, extraversion, and peer relations in early adolescence: Winning friends and deflecting aggression. *Journal of Research in Personality*, 36, 224–251.
- Jersild, A. T. (1971), *Gençlik Psikolojisi*, Çev.İbrahim N.Özgür), Yeni Hamle Matbaası, İstanbul.
- John, O. P.,& Gross, J. J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and life span development. *Journal of Personality*, 72, 1301–1334.

- Jones, G. P. and Dembo, M. H. (1989). Age and sex role differences in intimate friendship during childhood and adolescence. *Merrill-Palmer Quarterly*, 35 (4),445-462.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76
- Kahraman F. (2008). Ergenlerde Arkadaşlık İlişkisi İle Mizah Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.Ankara.
- Kaner, S. (2000). Akran İlişkileri Ölçeği ve Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınlanmamış Araştırma Raporu.
- Karabekiroğlu, K. (2014).Ergenin Ruhsal Gelişimi: Gençlik Başımında Duman. İstanbul: Say Yayınları.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Bilimsel İrade Algı Çerçevesi ile Kavramlar-İlkeler-Teknikler. Ankara: Nobel Yayınevi
- Kaya,A. (2010). İletişime giriş: Temel kavramlar ve süreçler (Ed:A. Kaya). Kişiler İlişkiler ve Etkili İletişim.Ankara:Pegem Yayıncılık.
- Kılavuz, M.A. ve Gürses, İ. (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi. *T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166
- Kimmel, D.C.,Weiner, I.B. (1985). Adolescence: A developmental transition.New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Köknel, Ö. (1998), Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, Cem Yay., İstanbul.
- Köknel, Ö. (1999), Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. 15, Basım İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. 1999. Ergenlik dönemi. Ana baba okulu. Remzi Kitabevi, 256 s., İstanbul
- Koroğlu E, 1996. Mental bozuklukların tanısall ve sayımsal elkitabı, 4. Baskı, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, s. 556.

- Kulaksızıoğlu A. (1999), Ergenlik Psikolojisi: 2. Basım Remzi Kitabevi. Mart, 1999, İstanbul.
- Kulaksızıoğlu, A. 2004. Ergenlik dönemi. Ailede Çocuk Eğitimi. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, s.103-134, Ankara.
- Ladd, G. W. (2003). Probing the adaptive significance of children's behavior and relationships in the school context: A child by environment perspective. In K.Rail (Ed.), *Advances in child behavior and development* (pp. 44–104). NY:Wiley.
- Ladd, G. W.,& Troop-Gordon, W. (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems: A child by environment perspective. *Child Development*, 74(5), 1344–1367.
- LaGreca, A. M.,& Santogrossi, D. A. (1980). Social skills training with elementary school students: A behavioral group approach. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 48, 220–227.
- Ledger, E., Smith, A., Rich, P. (2000), "Friendship över the transition from early Childhood centre to school", *International Journal of Early Years Education*, Marc, EBSCO: 3823297.
- Ma, C. O.,& Huebner, E. S. (2008). Attachment relationships and adolescents' life satisfaction: Some relationships matter more to girls than boys. *Psychology in the Schools*, 45, 177–190.
- Mangır, M. ve Kandemir, F. 1993. On yedi yaş grubu gençlerin kendini kabul düzeyini etkileyen bazı faktörler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(3); 50-57.
- Markiewicz, D., Doyle, A. B., & Brendgen, M. (2001). The quality of adolescents' friendships: Associations with mothers' interpersonal relationships, attachments to parents and friends, and prosocial behaviors. *Journal of Adolescence*, 24, 429–445
- Marshall, S. K. (2001). Do I matter? Construct validation of adolescents' perceived mattering to parents and friends. *Journal of Adolescence*, 24, 473–490.

- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Kitapçığı – T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. 17 Aralık 2019 tarihinde <https://pedagojidernegi.com/wp-content/uploads/2017/10/%C3%87ocu%C4%9Fun-Dil-Geli%C5%9Fimi.pdf> adresinden erişildi.
- Meurling, C. J. N., Ray, G. E. and LoBello, S. G. (1999). Children's evaluations of classroom friend and classroom best friend relationship. *Child Study Journal*, 29,79-94.
- Mok, M. C. M.,& Flynn, M. (2002). Determinants of students' quality of school life: A path model. *Learning Environments Research*, 5(3), 275-300.
- Morgan, C.T. (1994), *Psikolojiye Giriş*, Meteksan Yayınları, İkinci Baskı, Ankara.
- Nar, E. 2006. *Kimse beni anlamıyor*. 1. Baskı., Babıalı Kültür Yayıncılık, 124 s., İstanbul.
- Onur, B. (Ed.) (1987). *Ergenlik Psikolojisi*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Organization, W.H. (2009). *Global health risks: mortality and burden of disease attributable to selected major risks: World Health Organization*.
- Oskay, G. (1985), "Arkadaş ilişkilerinden kaynaklanan ana-baba, ergen çatışması", *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, c.2, S.3, ss. 141-166.
- Örgun, S. 2000, "Anne-Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Atılganlıkları Arasındaki İlişkisi", Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özen, A., Sümer, N., & Demir, M. (2010). Predicting friendship quality with rejection sensitivity and attachment security. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1(19).
- Öztürk, M.O. (1989), *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. 2.Basım. İstanbul.

- Öztürk, N. (2016), *Arkadaşlık Becerisi Psiko-Eğitiminin 9-12 Yaş Arası Öğrencilerin Arkadaşlık Niteliğine Etkisi, Doktora Tezi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Özyazıcı, K. (2018), Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal dışlanmanın, arkadaşlık kalitesi ve sahte kimlik açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Sivas.
- Peker, H. (2003), “Çocukları ve Gençleri Suça İten Faktörler”, *Diyanet Dergisi*, C. XXVII, S. 2, Ankara.
- Rogers, C.R. (1984), "Person Centered Therapy." *Current Psychoteraphies*. Peacock Publishers Incorporated, 142-195.
- Rose, A. J.,& Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peerrelationship processes: Potential trade-offs for the emotional and behavioraldevelopment of girls and boys. *Psychological Bulletin*, 132(1), 98–131.doi:10.1037/0033-2909.132.1.98.A
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Rosenberg, M. (1965,1976,1986), *Conceiving the Self*, New York, Basic Books.
- Rubin, K. H., Chen, X., Complan, R., Buskirk, A. A., & Wojslawowicz, J. C. (2005). Peer interactions, relationships, in childhood. In M. H. Bornstein & M. H. Lamb (Eds.), *Developmental science: An advanced textbook* (pp. 469–511). New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates.
- Sarı, M., Ötünç, E. ve Erceylan, H. (2007). Liselerde okul yaşam kalitesi: Adana ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13(50), 297-320.
- Schmuck, A. R. & Schmuck, A. P. (2001). *Group Processes in the Classroom*, (8th Ed.). New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Selman, R., Levitt, M., & Schultz, L. (2001). The friendship framework: Tools the assessment of psychological development. In R. Selman, C. Wats, & L. Schultz

- (Eds.), *Fostering friendship: Pair therapy for treatment and prevention*. New York, NY: Aldine de Gruyter.
- Shavelson, J. R. ve Bolus, R. (2001), “ Self-Concept: The Interplay of Theory and Methods.” *Journal of Educational Psychology*. 74, 1: 3-17.
- Simpkins, S. D. and Parke, R. D. (2001). The relations between parental friendship and children’s friendship: Self-report and observational analysis. *Child Development*, 72 (2), 569-582.
- Stocker, C. M. ve Youngblade, L. (1999). Marital conflict and parental hostility: Links with children’s sibling and peer relationship. *Journal of Family Psychology*, 13(4), 598-609.
- Sümer, N.,& Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Culturally relevant parenting predictors of attachment security: Perspectives from Turkey. In P. Erdman & N. Kok-Mun (Eds.), *Attachment: Expanding the cultural connections* (pp. 157–179). New York: Routledge.
- Şakiroğlu, M. O. (2016), *The Relationship Between Psychological Adjustment, Best-Friend Acceptance–Rejection, And Peer Attachment During Late Adolescence*, Boğaziçi University Doctorate Thesis of The Institute of Social Sciences, İstanbul..
- Süslü, P.D. (2016), *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*, Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Programı, İstanbul.
- Thompson, M., Grace, C.O. and Cohen, L.J. (2002). *Çocuğunuzun arkadaşlık ilişkileri* (çev. E. N. Boylu). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Torucu, B. (1990), "13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ve Ana- Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Unicef. (2013). Towards an AIDS-free generation: children and AIDS: sixthstocktaking report, 2013
- Uşaklı, H. (2006), Drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim v. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, atılganlık düzeyi ve benlik-saygısına etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir.
- Velioğlu P. Pektekin Ç. Sanlı T. (1991), Hemşirelikte Kişilerarası ilişkiler. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını. Eskişehir.
- Vernberg, E. M., Abwender, D. A., Ewell, K. K., & Beery, S. H. (2004). Social anxiety and peer relationships in early adolescence: A prospective analysis. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21, 189–196.
- W.H.O. (2009). Global health risks: mortality and burden of diseaseattributable to selected major risks: World Health Organization.
- Yavuzer, H. (2001), Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 10.b., İstanbul.
- Yavuzer, H. (2014). Gençleri Anlamak. İstanbul: Remzi Yayınevi
- Yılmaz,S. (2016). İmam hatip lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin, insani değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi,Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul.
- Yörükoğlu A. (1998), Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. Özgür Yayınları. 10. Basım, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2000), Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, 22.Basım, İstanbul
- Yörükoğlu, A. (2002), Gençlik Çağı, Özgür Yayınları, 10.Basım, İstanbul.
- Yüceant M. (2013), Beden eğitimi öğretmen adaylarının sosyal görünüş kaygı düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray, 9-29

Yücel, N., (2009), Ergenlerin akran ilişkileri ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim. Yüksek lisans tez kapsamında 'Lise Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkilerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi' adlı bir çalışma yapmaktayım. Aşağıdaki ifadeleri eksiksiz ve samimi cevaplamanızı rica ederim. Araştırma için vereceğiniz yanıtlar grup olarak değerlendirilecektir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Merve BOYRAZ

İnönü Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Okulunuz:

2. Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

3. Sınıfınız: 9 () 10 () 11 () 12 ()

4. Ekonomik durumunuz: () Düşük () Orta () yüksek

5. Algılanan Anne- Baba Tutumu

() Baskıcı-Otoriter Tutum () Demokratik- Hoşgörülü Tutum

() Aşırı Koruyucu Tutum () İlgisiz Tutum

6. Annenizin öğrenim durumu:

() Okur-yazar olan veya olmayan () İlkokul () Ortaokul () Lise

() Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu () Yüksek Lisans/Doktora Mezunu

7. Babanızın öğrenim durumu:

() Okur-yazar olan veya olmayan () İlkokul () Ortaokul () Lise

() Üniversite ya da Yüksekokul Mezunu () Yüksek Lisans/Doktora Mezunu

EK 2

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Sıra		Çok doğru	Doğru	Yanlış	Çok Yanlış
1	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2	Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3	Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.				
4	Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.				
5	Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6	Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
7	Genel olarak kendimden memnunum.				
8	Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9	Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.				
10	Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.				

ARKADAŞ İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ

Bu ölçek, gençlerin arkadaşları ile ilişkilerinde yaşadıklarını ve hissettiklerini ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Ölçekte 18 ifade vardır. Sizden istene her ifadeyi dikkatle okuyup, her ifade için beş yanıt seçeneğinden birini kitapçık üzerinde ilgili yere işaretlemenizdir. Örnek: İfade "Kendimi arkadaşlarıma yakın hissedirim" olsun. Eğer kendinizi arkadaşlarınıza her zaman yakın hissediyorsanız "her zaman" seçeneğini işaretleyiniz. Eğer kendinizi arkadaşlarınıza her zaman değil de sık sık yakın hissediyorsanız "sık sık", ara sıra yakın hissediyorsanız "ara sıra", nadiren yakın hissediyorsanız "nadiren", bu yakınlığı hiç hissetmiyorsanız "hiçbir zaman" seçeneğini işaretleyiniz. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız. Cevaplarınızı iyice düşünerek ve içtenlikle vermeniz araştırmanın sağlığı bakımından çok önemlidir. Yanıtlarınız gizli tutulacak ve hiçbir kişiye ya da kuruluşa bildirilmeyecektir.

	ARKADAŞ İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.	Arkadaşlarım beni severler	()	()	()	()	()
5.	Arkadaşlarımın başı polisle derde girse, onları korumak için yalan söylerim.	()	()	()	()	()
9.	Arkadaşlarıma gerçekleri söyleyecek kadar güvenirim.	()	()	()	()	()
13.	Arkadaşlarım sorunlarımla ilgilenirler.	()	()	()	()	()

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.